

A felsőoktatásban résztvevő hallgatók általános kulturális háttérismereteiről... – A gép okul, az ember butul

A kulturális viselkedés és létezés egyik összetevője az általános műveltség és a megszerzett háttértudás, amely akár lexikai tudásként is definiálható. Tanulmányomban az egyetemisták ezen háttértudását, valamint az arra ható egyes lehetséges tényezőkre vonatkozó elemzést mutatom be.

A 20 témakört felölelő felmérésből kiderült, hogy a megkérdezett egyetemisták 37,5%-ának vannak kisebb-nagyobb hiányosságai az általános műveltséget illetően. Természetesen vannak olyan tudományterületek, amelyek jobb, és persze olyanok is, amelyek rosszabb eredményt hoztak. Az egyetemisták politológiai tudása viszonylag hiányos, ugyanis az erre vonatkozó kérdésre csupán 16% válaszolt helyesen. Szembeötlő, hogy az országok fővárosaival 65% van tisztában, de ennél már kevesebben ismerik a levegő összetételét. A modern világ hangsúlyozott és középpontba helyezett témakörei közül a számítástechnikában a válaszadók 57%-a járatos, míg az idegen nyelvek tekintetében az egyetemista hallgatók 25%-a rendelkezik alapvető tudással.

A kutatás rámutatott arra, hogy a kívánatosabbnál gyengébb eredmény összefüggésbe hozható más tényezőkkel. Az eredmények arra engednek következtetni, hogy az egyetemisták egy jelentős részénél hiányzik a tudatosság, az önkontroll; életük egyes momentumait csak improvizatív módon élik, nem terveznek előre kellőképp. Ezen tudatos életvitel, valamint a stressz, szorongás okozta nehézségek sok esetben befolyásolták az eredményt.

Az elemzés során arra a következtetésre jutottam, hogy a lexikális tudást mindenképp fejleszteni kellene, amely rámutat arra, hogy az egyetemek külső érintettjei – elsősorban a család és a közoktatás, illetve a média – igenis felelősek amiatt, milyen tudásbázissal rendelkező egyetemisták tanulnak hazánk felsőoktatási intézményeiben.

Mindezekből következően javaslatként megfogalmazható, hogy alapjaiban lenne szükséges átszervezni a hazai oktatási rendszert. Leginkább az oktatási rendszer közvetlen résztvevőinek szemléletmódján kellene változtatni, azonban az oktatott anyag és a módszerek sem megfelelőek. Biztosítani kellene, hogy az oktatói gárda odaadással tehesse a dolgát, olyan oktatók kellenek, akiknek szívügye a tudás átadása. Fontos lenne a diákokat még az egyetem előtt megtanítani arra, miképp kell formanyomtatványokat kitölteni, hogyan számoljanak fejben vagy épp gondolkodjanak logikusan. A koncentráció hiányából fakadóan fontos lenne egységesíteni és képzési szintenként fokozatosan növelni a tanórák hosszát. Hogy színvonalát megőrizze az érettségi és a diploma, célszerű lenne az érettségi vizsga feladatsorait és/vagy ponthatárait módosítani, valamint sokkal jobban megszünni az egyetemekre bekerülő hallgatókat; akár a gólyák számának megfelelőjével. A felvételi eljárást szigorítani kell, annak részévé kell tenni egy olyan elbeszélgést, amelynek középpontjában a hallgató személyisége, alázata és motivációja áll.

Félok, hogy átszervezések nélkül a magyar társadalom kulturális tekintetben még inkább kettészakad és a digitalizációnak is köszönhetően a valós tudás monopóliummá válik.

Kulcsszavak: *felsőoktatás, oktatási rendszer, digitalizáció, lexikai ismeretek, diszciplínák, jövőkép*

(Bevezetés) Világunk menthetetlenül globalizálódik. Akár akarjuk, akár nem, a globális trendek egyre több területen befolyásolják mindennapjainkat. Ennek a folyamatnak vannak előnyei és vannak hátrányai is.

A globalizáció előnyeit számos médium, platform kommunikálja, így akár a legnépszerűbb közösségi oldalak is. Egyre több lehetőségünk van gyors információk beszerzésére, a távolságok más fogalmat nyertek, míg az sem elvetendő, hogy a kapcsolatok fenntartása sokkal egyszerűbbé vált, mint akár csak 50 évvel ezelőtt. A 20. század második felében még a hagyományos, vezeték nélküli telefonok jelentették a technológiát, azonban ez akkoriban azzal járt, hogy jómagunk helyhez voltunk kötve, illetve anyagi értelemben is megterhelő volt a kapcsolatot fenntartani, hogy az esetleges időzónákra vonatkozó eltérésekről már ne is szóljunk. A digitális korszakban már az e-mail lehetőségén keresztül bármikor kapcsolatba léphetünk ismerőseinkkel, legyenek bármilyen messze is, így nemcsak a távolság, hanem az idő is, mint a negyedik dimenzió, más szerepet kapott.

A globalizációnak a gazdaságra is számottevő kihatása ismeretes. Amíg száz éve a boltokban a helyi ízeket találhattuk csak meg, addig napjainkban már számos gazdálkodó egységben megkaphatjuk az egzotikus világra jellemző termékeket, szolgáltatásokat. Hogy ez mennyire előnyös, avagy hátrányos, annak megítélése nézőpont kérdése. Hasonlóképpen véleményes a globális trendek természetes környezetre kivetített hatása. A szélsőséges időjárás elemek, a biodiverzitás csökkenése, a talaj eróziója, a víz és a levegő szennyezettsége, vagy az üvegházhatás eredményeképp olvadó jégsapkák azonban mind olyan jelenség, amelyek értékelése nagyjából hasonló, legyen szó a világ bármely országáról.

A globalizáció egyértelmű hátránya, hogy a politikai csatározások és a gazdasági érdekeltiségek előtérbe helyezése miatt csupán minimális figyelmet kapnak a társadalmi folyamatok. Sajnálatos tapasztalat, hogy a világ csak akkor figyel oda a folyamatokra, amikor az már fenyegeti a komfortérzetét – lásd: migrációs válság. Ennek következtében a tudományterületek is átértékelődtek; a pénzügy például kifejezetten hasznos tudománynak minősül, míg a szociológia, pszichológia és más társadalomtudományok pedig perifériára kerültek.

Mindez beláthatatlan következményekkel jár, amire még sokan nem látnak rá kellőképpen. Legáltalánosabb kijelentés az lenne, ha úgy fogalmaznánk, generációs problémákkal kell szembenéznünk. Kivételesen nagy a szakadék a ma élő generációk között. Az X- (1979 előtt születettek), és a Z-generáció (1995–2009 között születettek) egymás szokásairól kvázi nem sokat tud. Más életfelfogás, más motivációk, más életritmus és persze más tudásanyag jellemzi őket.

A modern világ a digitalizációra épül, amelyet a fiatalok fogadnak be leginkább. „A Google a barátod” kifejezés naponta elhangzó szlogen egy késő tini, kora huszoneves szájából („tollából”). Mindez egyben azt is jelenti, hogy a Z-generációs fiatalság az internetet hívja segítségül, ha valamit nem tud. Ez egyben azt is jelenthetné, hogy számukra „felesleges” megtanulni bármit is, ugyanis ha valamire szükségük van, csak rákeresnek online. Szélsőségesen fogalmazva azt is mondhatnánk, hogy lassan feltehető a kérdés: mi szükség van az emberre? A modern applikációknak köszönhetően már-már mindent megcsinálnak helyettünk az okoskészülékek. Nem csak tanítanak, tanulnak, lassan főznek, játszótársak, vagy bármi egyéb. A digitális társadalom minden szempontból más elvre épül, mint az 50 évvel ezelőtti, „életszagú” világ.

E tanulmány felméri, hogy a Z-generációs felsőoktatási hallgatók tényleges lexikális tudása miképpen változott. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a mai egyetemisták milyen intellektualitással, háttértudással rendelkeznek. Egy több témát is átölelő kér-

dőíves felmérés keretein belül kísérletet végeztem arra vonatkozóan, hogy felmérjem a válaszadók általános ismereteit. Az eredmény támpontot adhat arra, milyen hatékony a jelenlegi hazai (felső)oktatási rendszer.

(A kutatás témájának aktualitása – indoklás) Nagyon sok tanulmány alapvető hibája, hogy nem ad át releváns hozzáadott értéket, sokadszorra taglalja ugyanazt, amit már előtte x másik publikáció. Ez persze sok esetben duplikálja a létrejövő publikációk számát, sugallva azt, hogy milyen intenzív is hazánkban a K+F, és milyen sok kutatómunka realizálódik tanulmányokban. Az az alapvető hiba, hogy releváns új információ nem szerepel egy új tanulmányban, többek között azzal mérhető, hogy a szerző által választott téma mennyire egyedi.

Jöllehet, sok nem egyedi téma is lehet fontos, de erőteljes annak a gyanúja, hogy a korábban nem tapasztalt témakörök egyben értéket is sugallnak. Az általam elemezni kívánt kérdés nem igazán tekinthető közkedvelt témának, ugyanis olyan kutatási adatok lekérdezését igényli, amelyet a legtöbb kutató valami miatt nem tud megszerezni. Ennek oka többirányú lehet; elképzelhető, hogy nincs affinitása az efféle kutatásokhoz, lehet, úgy vélik, nem éri meg az energiabefektetés (mert lássuk be, egy korrekt kutatás kivitelezése igenis nagy energiát igényel)... (Faragó, 2017)

Van egy másik érv is, ami egyértelműen alátámasztja, hogy a tanulmány témája releváns. Az oktatási rendszer hiánya a társadalom egészét, vagy legalábbis a társadalom egy jelentős hányadát érinti. A lakosság nagy része könnyen becsapható, hiszen informáltságuk hiányát bármikor könnyen ki lehet használni. Nemtől, kortól függetlenül érvényes az, hogy túlzottan sablonos a tudásunk, emellett a legtöbbször szinte függenek az elektronikai eszközöktől, az informatikai vívmányoktól.

Pont ez a függés eredményezi azt, hogy az emberek nem szívesen terhelik az agyi tevékenységeiket, hiszen minden, ami érdekes, online elérhető. Mindebből az is következik, hogy az elkényelmesedett modern civilizáció amilyen intelligens, egyben olyan buta is tud lenni. Könnyedén kimutatható, hogy az önmagát sokszor okosnak gondoló egyének sok esetben valójában mennyire is keveset tudnak. Ehhez csak annyi a teendő, hogy akár az alapműveltséghez tartozó információkra nem a megszokott módon kérdezzünk rá. Ez alatt értsük azt, hogy nem azt kérdezzük, ki írta a Himnuszot, hanem mondjuk a mű eredeti címét hozzuk felszínre. A kémiai kérdéseknél az alapvegyületek neveivel lehet összezavarni az embereket. Példának okáért a víz helyett annak kémiai (tudományos) nevét (dihidrogén-monoxid) használva pontosan ilyen hatást tudunk elérni. Amint az információt ebben a stílusban találjuk, az emberek rögtön megzavarodnak, és a sablonjaik között nem találják az információt. A séma hiányában pedig lefagynak, és rögtön az intelligens mivoltuk helyett tudatlanságuk kerül felszínre.

Ha esetleg valaki kételkedne, hogy ez a folyamat valóban létezik, azok figyelmébe ajánlanám azt a videót, amelyben embereket arról kérdezték meg, mi a véleményük arról, hogy a szilveszter péntek 13-ára esik. Az 1991-es felvételen fiatalabbak és idősebbek egyaránt reagáltak a felvetésre. A jellemző reakció az volt, hogy nem tudnak mit tenni ellene, akkor így lesz. Csupán egyetlen megkérdéztett akadt, aki jól érezhetően vette a humort és rájött, hogy az interjúban feltett kérdés igen csalfa. Ő úgy reagált, hogy akkor ők megünneplik kétszer is, egyszer, amikor annak alapvetően ideje van és 13-án is. A felvételen egy másik releváns kérdés is felmerült; ebben a víz hidrogéntartalma állt a középpontban. Természetesen a felvetés kulcsmozzanata a víz kémiai képletének ismerete volt. A felvetésben azt hangsúlyozták ki, hogy a víznek a $\frac{2}{3}$ -a hidrogén és ez akár káros is lehet. (Kémiai részletek nem kerültek szóba, hiszen a felvetés ebben a formában nem pontos; a víz összetételére vonatkozó állítás csak moláris szinten állja meg

a helyét. Sem tömeg-, sem térfogatszázalékban nem helyes azt állítani, hogy a víz $\frac{2}{3}$ -a hidrogén. Példának okáért a tömegszázalékos összetételnél felmerül, hogy a 18g-os moláris tömeggel rendelkező vízben 2 atom hidrogén van, amelynek össztömege 2g, míg az oxigén tömege 16g. Ez tehát egyenesen azt jelenti, hogy tömegszázalékos összetétel szerint a víz csupán $\frac{1}{9}$ -e hidrogén) E felvetésnek is beugrottak az interjúalanyok, és nem igazán akadt olyan megkérdezett, akinek lett volna annyi lélekjelenléte és/vagy ismeret-anyaga, hogy rájöjjön, a víz valójában H₂O. (YouTube, 2017)

Azt gondolhatja a kedves Olvasó, hogy ez egy 1991-es felvétel, akkor még sokkal egyszerűbben gondolkodtak az emberek és az információk sem voltak oly könnyen elérhetőek, mint mostanság. Tévesen! Egy sokkal később készült utcai interjúsorozatban pécsi lakosokat állítottak meg és azt mondták nekik, hogy az ENSZ és Brüsszel arra törekszik, hogy bevezesse az arab számokat. Megkérdezték az alanyokat, mit szólnak ehhez. Az eredmény igen lehangoló volt. A felvétel szerint volt olyan lakos, aki azt mondta, ő nem használja az arab számokat, mások csodálkoznak, hogy mi értelme bevezetni. Érkeztek olyan válaszok is, hogy ha bevezetik, hát megtanuljuk. Szélsőséges volt az a reakció, miszerint ha bevezetik, akkor elköltözik az országból. Volt olyan, aki úgy reagált; minek? Teljesen evidens, hogy a megkérdezettek egyike sem volt azzal tisztában, hogy az általuk használt számrendszer az arab számok rendszere. A videó felvételei alapján összesen egy-két olyan interjúalany volt, akinek volt némi fogalma arról, hogy a feltett kérdés komolytalan. (YouTube, 2018)

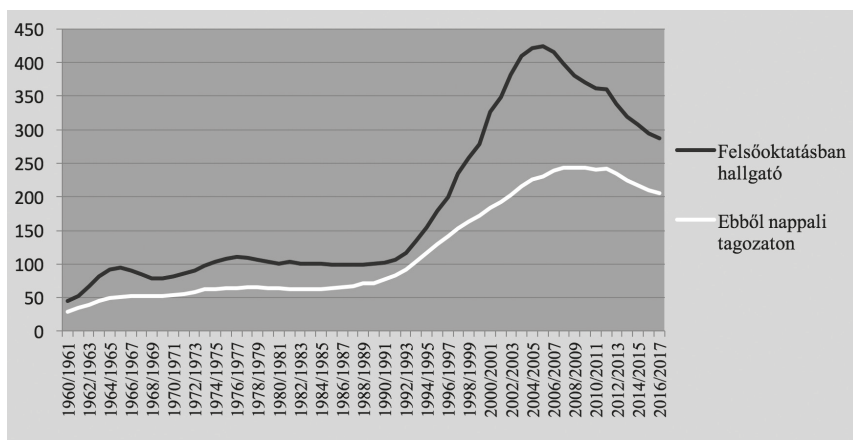
Mindez tehát – azt hiszem – kellőképp bebizonyítja, hogy az embereket saját maguk gyarlósága miatt könnyen át lehet verni, hiszen csak sémákban gondolkodnak, a tudásukat valódi értelemben nem birtokolják. A bizonytalan tudás esetén előtérbe kerülnek az érzelmek, és jelenleg az „arab” szó hallatán sokan negatív dolgokra asszociálnak. Nyilvánvaló azonban, hogy e szó használata sem okozna semmiféle félreértést, ha az átlagember ösztönösen és magabiztosan tudná, hogy az általuk használt alapjavak honnan eredeztethetőek.

(Felsőoktatási rendszer) A világban különböző felsőoktatási rendszerek érvényesülnek, azonban hazánk már mintegy jó évtizede a bolognai rendszert követi. Az érettségi vizsga után a hallgatók előbb egy főiskolai jellegű képzésben vesznek részt. A képzés a BA elnevezést kapta. Ez a szakasz többnyire 3 éves, olykor 3 és fél. A BA-képzés elvégzése már felsőfokú végzettséget, azaz diplomát ad. A sikeres védést követően az MA-képzés következik, amely alapján véve 2 évet jelent. A master-képzés megfelel a régebben a 4–5. évben tanult anyaggal. A BA-diploma inkább főiskolai, míg az MA-diploma inkább egyetemi jellegű.

A motivált hallgatók a mester fokozat megszerzése után kitanulhatják az adott tudományágat, amely már magában foglalja a publikálásokat, a szakmai konferenciákat és a trendet átfogó ismeretét. A PhD-képzés sokkal mélyebb ismereteket ad, illetve sokkal többet vár el a hallgatótól. Ez általában 4 éves időszakot jelent.

Az egyetemi diploma, meg úgy egyáltalán a diploma más lehetőségeket jelent a jövőben. Magasabb fizetéseket ígér, a megpályázható állások köre is eltér attól, amit középfokú végzettséggel meg lehet pályázni, azonban talán a legjelentősebb funkciója a képzés elvégzésének az, hogy a diplomás ember a diplomájával együtt társadalmi státuszt is szerez. A státusz emelkedése, az elismerés, a megbecsülés, az elsajátított ismeretek mélységét mutató tevékenységek nagyon sok ember számára fontosak. Ez egyben azt is jelenti, hogy az adott évben éppen végző diákok közül sokak belefognak egy felvételi eljárásba. Ennek legfőbb motivációja egyénenként változik, azonban a képzésben való részvétel egy kvalifikáltabb tudást feltételez.

A rendszerváltozást követő évektől kezdve igen erős trend rajzolódott ki, amely az utóbbi években megtöri látszik.

1. ábra: A magyar felsőoktatási eljárásban résztvevők száma, ezer fő

Forrás: KSH, 2018

Holott 1960–61-ben a felsőoktatásban még csak 45 ezer fő tanult, az adatok arról tanúszkodnak, hogy ezen számadat évről évre növekedett. A hallgatók száma a 100 ezer fős határt először 1974–75-ben haladta meg. A nyolcvanas évek stagnálást hoztak, de a rendszerváltás kimozdította a létszámot a 100 ezer körüli szintről. Az expanzió a 2004–05-ös tanévben csúcsosodott ki, amikor az oktatási intézményekben 424 ezer hallgató tanult. Néhány éves stagnálást követően az egyetemisták, főiskolások száma folyamatosan visszaesett, amelynek következtében a 2016–17-es tanévben már „csak” 287 ezer fiatal volt érintett a felsőoktatást tekintve.

Az elemzett időszakban általában 60-65% körül mozgott a nappali tagozaton tanulók aránya, vagyis a statisztika szerint az egyetemi hallgatók többsége ezt a képzési rendszert tartotta előnyösnek.

A rendszerváltás előtt megfigyelhető volt, hogy a felsőoktatásban tanulók száma megközelítőleg harmada a középfokú képzésben tanulók számának. A rendszerváltást követően az expanzióval párhuzamosan ez az arány is jelentősen megváltozott. Azokban az években, amikor az egyetemi képzésben a legtöbbet tanultak, megfigyelhető volt, hogy a középiskolákban sem tanulták meg az alapvető készségeket. Ezen években előfordult, hogy a középiskolások számának 75%-a körül alakult az egyetemi hallgatók száma.

A felsőoktatás elemzésénél még szem előtt kell tartanunk, hogyan változott az ország intézményeinek száma. A rendszerváltás utáni adatokat folyamatában elemezve kirajzolódik két elkülönülő trend. 2000-ig hazánkban 90 körül volt az intézmények száma, ugyanakkor a döntően az állami intézményrendszerrel érintő interakció következtében 1 év múlva 27-tel kevesebb intézmény létezett jogi értelemben, de az államilag finanszírozott egyetemi, főiskolai helyek száma ekkor még évről évre nőtt, egészen 2008-ig. A gazdasági válság kitörése óta szerény csökkenés után az egyetemek száma 66-os szinten stagnálnak látszik. (KSH, 2018)

Mindezekből következtetni lehet arra is, hogyan változott az egy hallgatóra jutó oktatók száma, habár ennek jelentősége leginkább az egy intézményre vetített statisztikák vonatkozásában lenne.

Az egyetemi képzés sajátosságait sokszor a gyakorlati ismeretekből ismerhetjük meg jobban. Az oktatási rendszer két alapvető részegységre különíthető el; a közoktatásra és a felsőoktatásra. Az érettségi után a fiatalok továbbtanulhatnak és/vagy munkába állhatnak. Ez utóbbi megoldásra egyre többen vállalkoznak, azaz mára már sok diák a tanulás mellett dolgozik. A munkába állás oka lehet egyrészt a kényszer, más szempontból a hallgató önmegvalósítás céljából, vagy csak valamilyen távlati cél érdekében dolgozik iskolaidőben.

A továbbtanulás során kiválaszthatják a jellemükhöz, lehetőségeikhez leginkább illő szakmát, vagy felvételizhetnek egy egyetemre/főiskolára, ahol diplomát szereznek egy adott tudományterületen.

Az egyetemi élet három fő szakaszra különíthető el. Az első időintervallum a 3 hónap hosszán tartó szorgalmi időszak. Ekkor kerül leadásra az anyag, ebben az időben szerezhetik meg a fiatalok azt a feladatmegoldási rutint, amely szükséges a vizsga teljesítéséhez. A szorgalmi időszakban előfordul, hogy kisebb számonkérésekre is sor kerül. A zárthelyi (továbbiakban: ZH) megírása már sok esetben részét képezi a félév végi jegynek. A szorgalmi időszakot követi a vizsga-, vagy beszámolási időszak. Az 1-1,5 hónap hosszú vizsgaidőszakban a tanulóknak számot kell adniuk arról, milyen mértékben sajátították el a leadott tananyagot. A sikertelen vizsga kijavítására, pótlására ugyan van lehetőség, de ezzel plusz terhet vesznek a nyakukba a fiatalok, ugyanakkor több helyen az utóvizsga már költségvonzattal is jár. A 4-5 hetes beszámoló időszak után a hallgatókra a téli, illetve a nyári szünet vár. Jellemzően az őszi szemeszter (félév) után 1 hét, míg a tavaszi szemeszter után a középiskolásokhoz hasonló módon 2 hónapot pihenhetnek a tanulók.

Természetesen vannak olyan időszakok, amelyeket a fenti felsorolás nem tartalmaz, mégis meg kell említeni az egyetemi élet vonatkozásában. Ezek közül a legfontosabbak a következők: kari napok, egyetemi bulik, állásbörzék, üzleti és egyéb konferenciák. Ezek jellemzően nem az oktatáshoz kapcsolódnak, ugyanakkor a rendezvények gyakori időközönként ismétlődnek meg. (Faragó, 2015)

Végezetül az egyetemi oktatásnak értelmezhetőek az érintettjei, vagyis akik részt vállalnak a felsőoktatásban. Ezek a következők:

- Egyetemi, főiskolai hallgatók
- Tanári kar
- Adminisztrációs ügyintézők, munkatársak
- Biztonsági szolgálat
- Diákszervezetek
- Középiskolák
- Állam
- Gyakorlati és egyéb munkahelyet biztosító vállalatok
- Egyéb szereplők (könyvtári személyzet, takarítók, büfések, éttermi dolgozók stb.)

Jóllehet, vannak közvetlen és közvetett érintettek, azonban az egyetemi képzés értékének megítélése ezen érintettek együttes értékelésének függvénye.

(Lexikai ismeretek – korábbi kutatások eredményei) A kutatás témájaként megfogalmazott lexikai ismeretek felmérésére már korábban is tettek kísérletet. Egyetemi berkekben elvégzett kutatások közül említést érdemel egy 2011-es kutatás, amely a fiatalok energetikai ismereteit mérte fel. Farkas és Faragó (2011) arra a következtetésre jutott, hogy az egyetemisták igen csekély ismeretanyaggal rendelkeznek a megújuló energia vonatkozásában. Kutatásukból kiderült, hogy a válaszadók mintegy 30%-a ismeri csak

a biomasszát, illetve vannak olyan energiatípusok is, amelyek említési aránya messze 10% alatt van. A szerzőpáros a tanulmányban azt is bebizonyította, hogy a korábban elvégzett, hasonló kutatás kedvezőbb eredménye fals képet adott, hiszen a lekérdezés módszertana nem adott lehetőséget a valódi tudás felmérésére. Természetesen az egyetemisták alacsony lexikai tudása megmutatkozott a mindennapok során is, ugyanis kiderült, hogy egy átlagos hallgató 6 órát foglalkozott számítógépezéssel, zenehallgatással és televíziózással. (Farkas–Faragó, 2011)

Jóllehet, ezek az adatok mára már idejétmúltak, hiszen a fiatalok jellemzően nem néznek tévét, irányadó adatoknak megfelelnek a kapott eredmények. A mai rutint szem előtt tartva az okoseszközök alkalmazása, a számítógépezés (és laptop-használat), valamint a zenehallgatás felmérése lenne releváns.

2012-ben egy általánosabb kis mintás felmérés keretein belül az egyetemi hallgatók lexikai tudása került vizsgálat alá. Habár a tanulmány elsősorban a lexikai tudás és az érzelmi intelligencia közötti összefüggéseket taglalta, az ismeretanyag felmérésére vonatkozó kérdéssor elég részletes volt. Ezen publikációból kiderült, hogy egy tipikus megkérdezett a feltett kérdések felére tudott helyesen válaszolni. A legjobb eredmény 77% volt, míg a legrosszabb 20% körül alakult. A felmérés arra is rávilágított, hogy akadtak igen érdekes válaszok, amelyek azt mutatják, hogy egyesek alapvető dolgokkal sincsenek tisztában. Példának okáért egy-két egyetemista az európai országok fővárosaival nincs tisztában, mint például Románia vagy Finnország. (Bolla–Faragó, 2012)

A felsőoktatási intézménybe való kerülés előfeltétele egy jó érettségi vizsgaeredmény, amely persze összefüggésben van a középiskolás eredményekkel, és feltehetően az egyéni kompetenciákkal is. Országos szinten a Minisztérium folyamatosan felméri a 6., a 8. és a 10. osztályos iskolásokat. A kompetencia-felmérés eredményei érdekes adatokat szolgáltatnak. Habár a képességszint, meg a pontszámok önmagában a legtöbb ember számára nem jelentenek semmit, éppen ezért szemléletes adat kihalászásához mélyebben tanulmányozni kell a felmérés eredményeit publikáló dokumentumot. Ezen keresés során kiderült, hogy a matematikai és a szövegértési feladatoknál hasonló tendencia látszik kibontakozni: mind a két esetben megfigyelhető, hogy a 6. osztályosokhoz képest a 8. osztályosok eredménye szignifikánsan jobb, azonban a 8. évfolyamosok eredménye nem, vagy csak alig marad el a két évvel idősebbektől. Mindez arra enged következtetni, hogy matematikai és szövegértelmezési képességek tekintetében a teenagerek a középiskolában megrekednek, semmivel, szinte semmivel nem lesznek okosabbak, nem rendelkeznek számottevően nagyobb ismeretanyagra szert, mint az általános iskolai ballagás előtt. (Oktatási Hivatal, 2017) Mindez egyben azt is sugallja, hogy a társadalmunk kulturális problémái valahol a középiskola első éveiben, 14-16 éves kor körül kezdődnek.

Mindezen adatok ismeretében mindenképp érdekesnek tűnik, hogy jelenleg az egyetemisták vonatkozásában milyen eredményt kapunk, milyen ismeretanyaggal rendelkeznek.

(A kutatás módszertana) A téma empirikus feldolgozására egy kérdőíves felmérést végeztem. Eredetileg a kérdőíves felmérés számos, a felsőoktatási rendszert érintő jelentőséget elemez, azonban jelen cikkben a lexikai ismeretekre vonatkozó rész rendelkezik kiemelt jelentőséggel.

A kérdéses tanulmányban a legtöbb megkérdezett vállalkozott a rögtönzött kísérletben („teszt”, „felmérés”) való részvételre. Ennek köszönhetően a 2017-es év első felében 5 fővárosi egyetem (BCE [továbbiakban: 1. számú egyetem], BME [2. számú egyetem], ELTE [3. számú egyetem], 4. PPKE [4. számú egyetem], SOTE [5. számú egyetem]) 192 hallgatóját sikerült felmérni háttértudásuk és egyéb aspektusaik vonatkozásában.

Célként fogalmazódott meg, hogy a budapesti egyetemisták körében a megkérdezettek aránya megközelítőleg jól reprezentálja az érintett egyetemekre járó hallgatók valós arányait. Továbbá arra is törekedtem, hogy a válaszadók lehetőség szerint különböző szakokra járjanak, eltérő típusú tudományágat képviseljenek.

A felmérés elsődleges funkciója az volt, hogy megítéljem a fővárosi elitegyetemekre járó hallgatók háttértudását, azonban a kutatás előrehaladtával tudatosult bennem, hogy a jelen felmérés más manifeszt (nem szándékolt) funkciókat is képes betölteni. A felmérés előtt a hallgatóknak nem állt módjukban felkészülni, nem használhattak semmilyen digitális eszközt segítségként, ez által az aktuális, tényleges tudást sikerült megbecsülni. A lekérdezések során derült ki, hogy a kérdőíves felmérés ezen szakasza kísérletként is definiálható, ugyanis fel lehetett mérni, miképpen reagálnak a válaszadók a hirtelen helyzetre, a hirtelen „vizsgaszituációra”. Ezen utóbbi jellegzetesség így a stresszkezelésre irányuló kísérletnek is minősülhetett.

A felmérésben 20 kérdést kellett megválaszolniuk a résztvevőknek. A kérdések öt területre fókuszáltak: reáliák, társadalomtudományok, természettudományok (környezettudományok), humán tudományok és a mindennapi élet tudományágai. Minden kérdés más-más témakört, más tudományágat érintett. Ezek tükrében a felmérésben a következő tudományterületek kaptak helyet:

- 1) Reáliák: matematika, közgazdaságtan, statisztika, informatika
- 2) Társadalomtudományok: szociológia, pszichológia, jog, politikatudomány
- 3) Környezettudományok: kémia, biológia, földrajz, csillagászat
- 4) Humán tudományok: történelem, irodalom, nyelvtan, idegen nyelv
- 5) Mindennapi élet tudományai: gasztronómia, sport, zene, filmművészet.

A kérdések rendkívüli széles terjedelme miatt szerteágazó elemzésre nyílt lehetőségem. Számításba vettem, hogy vannak esetlegesen olyan demográfiai és egyéb tényezők, amelyek befolyásolhatják a kapott eredményt.

A kérdések megválaszolásához – amint azt említettem is – a résztvevők semmilyen segédeszközt nem használhattak. Elméletben nem volt időkorlát, azonban átlagosan mintegy 56 percre teltelt a 20 témakör kérdéseinek megválaszolása. Voltak ugyan olyan hallgatók, akik több mint 10 percet töltöttek a teszttel, de 1-2 megkérdezett 3 perc alatt „ledarálta” a válaszokat; több-kevesebb eredményességgel.

A kérdéssort a válaszadók kezükbe kapták, nyomtatott formában. A választ szóban kellett lemondaniuk, jómagam pedig dokumentáltam az általuk válaszolt szavakat, kifejezéseket.

Fontosnak tartottam, hogy a lexikális tudás felmérése mellett az egyetemisták tanulmányi eredményeit is figyelembe vegyem, és azt is bevonjam az elemzésbe. Többek között felmerült bennem a kérdés, hogy a megfelelő tanulmányi eredmény egyben egyet jelent-e a magas lexikai ismerettel is, illetve fordítva. E kérdés megválaszolása e változó segítségével megvalósíthatóvá vált.

A módszertan és a korábbi tapasztalatokra hagyatkozva voltak várakozásaim arra vonatkozóan, hogy a kutatás során milyen eredményeket kapok. Erre vonatkozó elgondolásaimat a következő állítások (illetve annak alternatíváját a tagadások) prezentálják:

1. állítás és alternatív elképzelés

Á1: Az egyetemre járó fiatalok egy részének hiányos az általános műveltsége. Ez az arány mindenképp számottevő (>20%).

T1: Az egyetemre járó fiatalok (szinte) mindegyikének megfelelő az általános műveltsége, háttértudása.

2. állítás és alternatív elképzelés

Á2: A megkérdezettek neme befolyásolja a háttértudás mértékét, eloszlását.

T2: A háttértudás mértéke és eloszlása nem függ a nemektől.

3. állítás és alternatív elképzelés

Á3: Az egyes témaköröknél a tudományághoz köthető egyetem hallgatói nagyobb arányban tudták a helyes választ.

T3: Hiába tanul valaki adott tudományterületen, a háttértudása nem feltétlen magasabb, mint más egyetemistáké, azaz a helyes válaszok aránya nem alacsonyabb azok esetében, akik nem az adott területen tanulnak.

4. állítás és alternatív elképzelés

Á4: A tanulmányi eredmény nem függ össze a háttértudással, azaz nem jelenthető ki, hogy aki jobb az iskolában, annak magasabb lenne a háttértudása.

T4: A jobb iskolai teljesítménnyel rendelkezők valószínűsíthetően nagyobb lexikai és háttértudással is rendelkeznek.

5. állítás és alternatív elképzelés

Á5: A lexikai ismeretek, azaz a kulturális háttértudás összefügg a megkérdezett személyiségi jellemzőivel, életvitelével.

T5: A kulturális háttértudás színvonala független a válaszadó életvitelétől, jellemvonalaitól.

2. ábra: Az egyetemisták háttértudása

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

(Eredmények)

Kérdések összesítve

Az eredmények közlésénél mindenképp figyelembe kívántam venni, hogy az adatok informatívak legyenek, és a belőlük levonható következtetéseket megfelelően szolgálják. Mindezek mellett szem előtt tartottam azt az általánosan használt, bevett szokást, miszerint a nagyobb, összetettebb dolgokból indulva, azokat kibontva, egyre részletesebb elemző

munkát igénylő részeket fejtek ki. Pont ebből is következően az eredmények leközlésének alapstruktúrája nem feltétlen követi a hipotézisek (állítások) során, így azok értékelését sem taglalja kiemelten. Az eredmények logikai sorrendjét igyekeztem nem megbontani.

Az első pontban a lexikai tudás általános eredményeivel foglalkozom. Ahogy utaltam rá, a teszt 20 témakört foglalt magában, minden témakörben 1-1 kérdés, amelynek alkérdései nagyrészt az általános műveltség része, illetve egy egyetemistától jogosan elvárt tudásszintjéhez igazodott.

A felmérésből kiderült, hogy az egyetemeken tanuló fiatalság intellektuális háttértudása alapján bizony igen heterogén.

A kutatásból egyértelműen kiviláglott, miszerint a vizsgált témakörök tekintetében egy olyan háttértudást sikerült dokumentálni, amelyre jellemző, hogy a helyes válaszok száma jellemzően 10 körül mozog. Ezt az adatot támasztja alá a helyes válaszokra vonatkozó leíró statisztikai elemzés.

Megnevezés	Érték
N	192
Átlag	9,65
Medián	9
Módusz	9
Szórás	3,58
Variancia	12,85
Minimum	2
Alsó kvartilis	7
Középső kvartilis	9
Felső kvartilis	12
Maximum	20
F-mutató	0,200
A-mutató	0,182

1. táblázat: Az egyetemisták háttértudására vonatkozó leíró statisztikai elemzés

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A statisztika azt mutatja, hogy jelentős a helyesen megválaszolt kérdések terjedelme. A felmérés során 2 megkérdezett adott 2 elfogadható szintű választ, míg egyetlen olyan egyetemista volt, aki minden témakörben elérte az általános műveltség szintjét. Mindez tehát egyértelműen alátámasztja, hogy a tudást tekintve nagy a szakadék két tanuló között, ugyanakkor nem a két véglet a legjellemzőbb. A teszt arra is rávilágított, hogy az adatok közel szimmetrikusan helyezkednek el, vagyis jellemzően olyan válaszadókra sikerült lenni, akik lexikális háttértudásuk szintje alapján közepes tudással rendelkezőnek tekinthetők.

Ugyanakkor lehet, célszerű lenne osztályozni az egyes eredménykategóriákat. Jóllehet, egy-egy kérdés körüli különbségek fakadhatnak akár a véletlenből is, azonban feltehetően 3-4 helyes válasz, mint különbség már szignifikánsnak tekinthető. Mindezekből arra az elhatározásra jutottam, hogy a kapott eredményeket 5 csoportba sorolom.

A csoport: 0–4 helyes válasz = az általános műveltségben súlyos hiányosságok fedezhetően fel

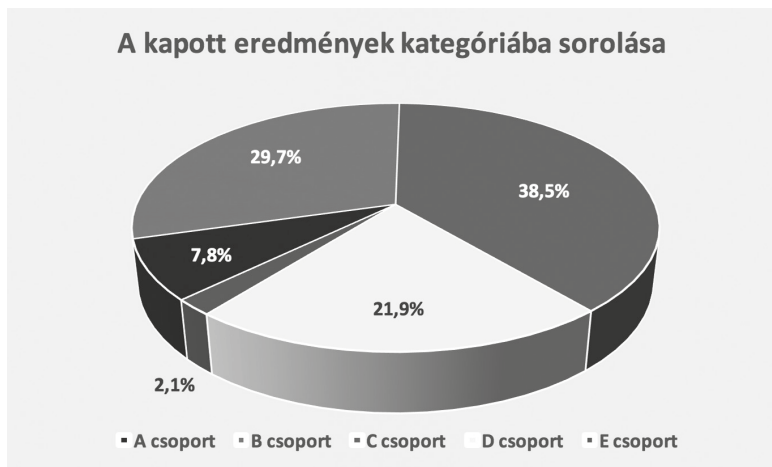
B csoport: 5–8 helyes válasz = az általános műveltségben kisebb hiányosságok fedezhetően fel

C csoport: 9–12 helyes válasz = általános műveltséggel rendelkezik

D csoport: 13–16 helyes válasz = magasabb szintű általános műveltséggel rendelkezik

E csoport: 17–20 helyes válasz = kiemelkedően magas általános műveltséggel rendelkezik

A kategóriákba sorolás alapján némileg többet mondanak az eredmények.

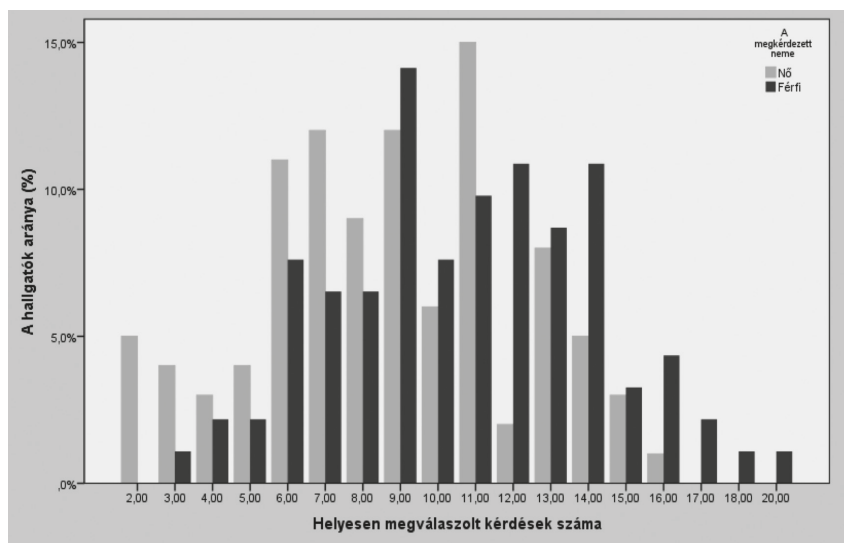
3. ábra: A felmérés eredményeinek kategóriákba sorolása

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A kutatásból kiderült, hogy a megkérdezett egyetemisták mintegy harmadának hiányos az általános lexikai tudása. 7,8% mindazok aránya, akik maximum 4 helyes választ adtak a felmérésben szereplő, 20 témakört magában foglaló 20 kérdésből. Nagyságrendileg a megkérdezettek kétötöde (azaz kb. 40%-a) rendelkezik olyan ismeretekkel, amelyre azt lehet mondani, hogy ugyan megvannak a háttérinformációk, azonban ezek mértéke nem emelkedik ki az átlagból. 21,9% némileg az átlag felett van, míg csupán 2,1% azon egyetemisták aránya, akik szinte minden tudományterületen rendelkeznek némi informáltsággal.

Az elemzések során kiderült, hogy vannak olyan demográfiai változók, amelyek befolyásolják az eredményt, illetve olyan is, amelynek nincs statisztikailag értelmezhető hatása a teljesítményre. A tesztelések során két kiemelt változó hatását tűnik célszerűnek

kidomborítani. Az első tesztelt demográfiai tényező a megkérdezett neme. A fiúk és lányok, habár elvben ugyanazt tanulják, sok esetben eltérő tudással rendelkeznek, hiszen más-más terület iránt érdeklődnek. A háttértudást mérő kérdéseknél igyekeztem semleges kérdéseket feltenni, illetve kiegyenlíteni azokat a pontokat, ahol esetleg az egyik nemnek érdeklődése alapján előnye lehet. Mindezekből érdekes adatsort kaptam a nemekre vetített elemzés során.

4. ábra: A fiúk és a lányok teljesítményei között fennálló különbségek

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A fenti ábra alapján sejthető, hogy a nemek mentén elvégzett kategóriákba sorolás számottevő különbségeket mutat. A varianciaanalízis során kiderült, hogy a fiúk és a lányok teljesítménye között releváns különbség áll fenn. Míg a lányok átlagosan 8,68 pontot értek el, addig a fiúk 2,016-tal jobbat, azaz az ő átlagteljesítményük 10,696.

Ezen kategorizálás keretein belül a válaszadókat rendeztem helyes válaszainak száma szerint. A korábban már bemutatott A, B, C, D és E kategóriákat tovább bontottam nemek szerint. Így tehát a 192 fős minta 10 részre osztozott. A 4. ábra arról tanúskodik, hogy releváns, sokatmondó az a táblázat, amelyik a nemeket és kategóriákat szemlélteti. Az ábra sejteti azt, hogy ha az esetek számát megjelöljük az egyes cellákban, akkor valószínűleg lesz kapcsolat a vizsgált két tényező között, azaz az A, B, C, D és E kategóriákba arányaikat tekintve több-illetve kevesebb nő, illetve férfi kap helyet.

Az elemzés outputja az egyes kategóriákba rendezéssel így tehát még jobban szemlélteti a feltételezett különbséget.

Elemzés

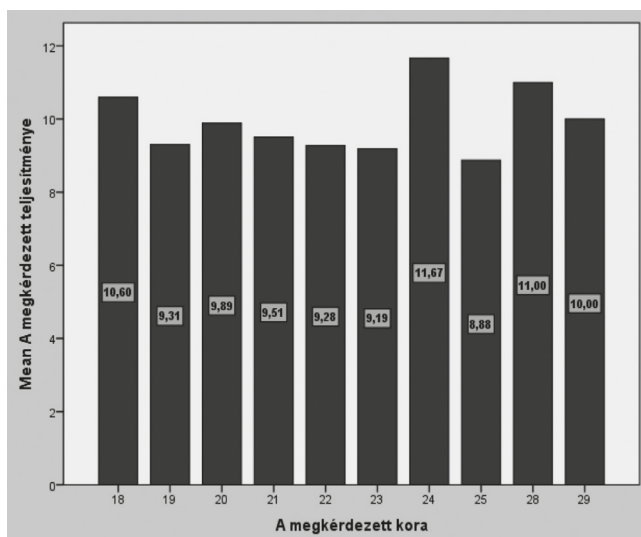
A megkérdezett neme

		Nő	Férfi	Total
Kategória	A csoport	12	3	15
	B csoport	36	21	57
	C csoport	35	39	74
	D csoport	17	25	42
	E csoport	0	4	4
Total		100	92	192

2. táblázat: A teljesítmények között tapasztalható különbségek

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A nemekre vonatkozó összesített elemzés mellett a válaszadók korával hoztam összefüggésbe a kapott eredményeket.

5. ábra: A kapott eredmények értékelése kor szerinti bontásban

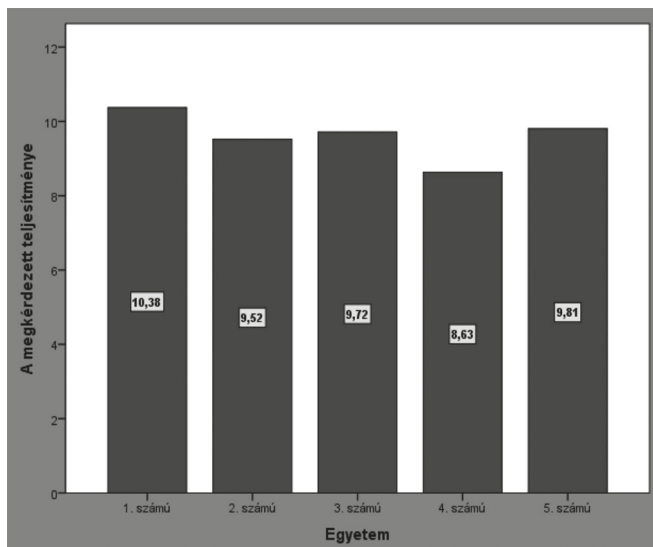
Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Ezen bontásban nem kapunk tendenciózus változásokat tartalmazó adatsort, vagyis úgy tűnik, hogy a válaszadó háttértudása nem függ a korától.

Fontosnak véltem azt is megemlíteni, hogy a teljesítmények hogyan alakultak az egyes egyetemeken. Tekintettel arra, hogy a megkérdezettek mást és mást tanulnak, mindenkinek 1-1 kérdésnél származhatott előnye a tanulmányainak köszönhetően.

Ez a tény könnyebben összehasonlíthatóvá tette az egyes egyetemek között fennálló relációkat.

A felmérés a következő eredményekre jutott.

6. ábra: A teljesítmények mérése egyetemenként

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Az egyetemek között fellelhető különbségek esetenként igen csekélyek, más esetben pedig számottevőnek tűnnek. Mindenesetre – úgy vélem – jelentős az az eltérés, ami a legjobban és a legrosszabbul teljesítő egyetemek között mutatkozik meg. A 8,63 és a 10,38, mint átlagpontszám még ezen csekély mintanagyság esetén is feltűnő. Mindezek ellenére statisztikailag értelmezhető kapcsolatot nem találtam az oktatási intézmények között. Az is érdekes lehet, hogy az egyes intézmények hallgatói milyen arányban kerültek az egyes kategóriákba.

		Egyetem					Összesen
		1. számú	2. számú	3. számú	4. számú	5. számú	
Kategória	A csoport	1	6	4	2	2	15
	B csoport	6	13	21	10	7	57
	C csoport	9	26	26	2	11	74
	D csoport	8	9	14	5	6	42
	E csoport	0	2	2	0	0	4
Összesen		24	56	67	19	26	192

3. táblázat: Az egyetemisták eredményei – kategóriába sorolás után

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Láthattuk, hogy az előző csoportba sorolás eltéréseket mutatott. Amennyiben a 3. táblázatnak megfelelően az eredményeket kategorikusan, oktatási intézményenként ábrázoljuk, az is megmutatkozik, milyen irányú differenciák vannak az egyes egyetemek között. Az adatok elemzésénél a 9 helyes választ el nem érők aránya sokatmondó.

A megkérdezettek teljesítménye alapján eltérő arányokat tapasztalunk. Jól látható, hogy az 1. számú egyetemen a válaszadók mintegy 28%-a nem ért el legalább 9 jó választ. Ezzel párhuzamosan a 2. számú egyetemen ez az arány 33%, a harmadik számú egyetemen mintegy 40%, az ötös sorszámmal ellátott intézményen 35%. A leggyengébb teljesítményt a 4. számú egyetem hallgatói érték el, ahol a megkérdezettek közel háromötöde, azaz 60%-a ért el maximum 8 pontot.

Mindez tehát arra enged következtetni, hogy a statisztikai elemzések hiába nem mutatnak eltérést, differenciák márpedig vannak, illetve ezek az eltérések esetenként igen jelentősek. Ennek leginkább az lehet az oka, hogy a tapasztalt differenciák az adatok eloszlásában mutatkoznak meg.

Megdöbentő továbbá azon tény, hogy egyetem és egyetem ilyen jellegű teljesítményében miképp lehet ekkora szakadék, főleg annak ismeretében, hogy mind a két oktatási intézmény ugyanazon a településen található, ráadásul az országos átlagos fejlettségi színvonalhoz viszonyítva egy igen fejlett régióról van szó. Mindezek tükrében látható, hogy az egyik intézményben VISZONYLAG szolid a hiányos ismeretekkel rendelkezők aránya, addig a másik intézményben a gyenge többségnek vannak gondjai az általános műveltséggel.

Ezen elemzéstől függetlenül azért kijelenthető, habár nagy a differencia az 5 vizsgált oktatási intézmény hallgatóinak teljesítménye között, a legnagyobb eltérés nem az egyetemek között, hanem a két nem háttérismeretében mutatkozik meg. A fiúk és a lányok átlagos teljesítményében megmutatkozó 2 kérdés differencia igen jelentős, mindenképp továbbgondolásra érdemes.

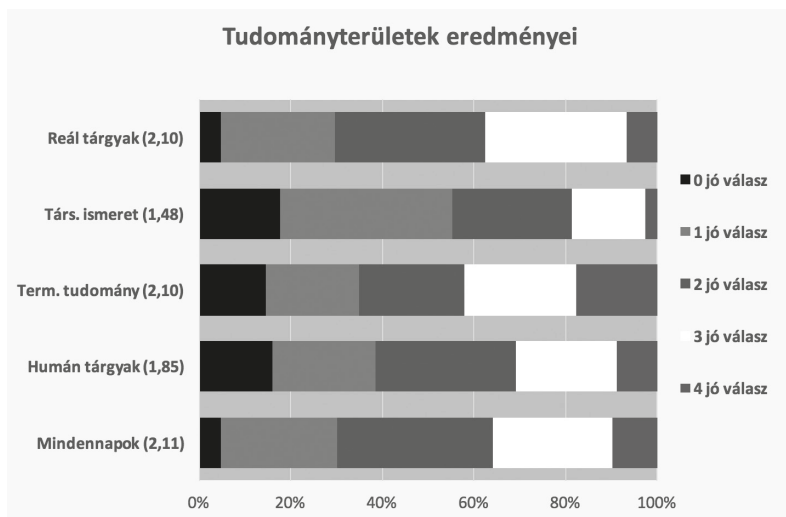
Ez egyben szükségessé teszi az adatok mélyebbre ható elemzését, amelyből további összefüggésekre derülhet fény.

Kérdések kategóriánként elemezve

A kérdéseket különböző tudományterületekre vonatkozóan tettem fel, azonban egyes tudományterületeket össze lehet vonni és azokat egy adott csoportként lehet kezelni. Ahogy a módszertani leírásban is bemutattam, 5 ilyen csoport volt. A reál tárgyak mellett számomra érdekesek voltak a társadalomtudományok, a természettudományok, a humán ágazatok és a mindennapi élethez kapcsolódó ágazatok.

A sokatmondó ábrák nagyban megkönnyítik az elemzést, amihez persze az is kell, hogy az adatok szembeötlő módon alakuljanak. Jól látszik, hogy a válaszadók nagyjából hasonlóan szerepeltek 3 kategóriában is. A reál tárgyak, a természeti tudományok és a mindennapi étellel összefüggő kérdéskörben nagyságrendileg azonos mennyiségű helyes válasz érkezett. Mindezek ellenére a reál tárgyak és a mindennapi élet kérdéseire kapcsolódó válaszokat lehet egy lap alatt említeni, ugyanis ezen témakörökben nemcsak a helyes válaszok száma, hanem azok megoszlása is nagyon hasonlít egymáshoz.

A természeti tudományokra vonatkozó kérdéseknél a helyes válaszok száma nagyjából megegyezik az előbb nevezett két területénél tapasztaltakkal, azonban azok arányában számottevő eltérés mutatkozik meg. Úgy néz ki, hogy a biológia, kémia, környezetismeret és a csillagászat jobban megosztja a hallgatóságot, mint a szociológiához, vagy a matematikához hasonló diszciplínák.

7. ábra: A megkérdezettek eredményei az egyes tudományterületi csoportokban

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A reál kérdésekben a BCE és a BME hallgatói bizonyultak a legtájékozottabbnak, míg a társadalmi területen a Corvinus mellett a PPKE ért el jó eredményeket. Természeti tudományok területén a SOTE diákjai érték el a legmagasabb átlagpontszámot, nevezetesen 2,54-et, amely közel egy ponttal magasabb a legrosszabbul teljesítő egyetem pontszámához képest. Humán területen a legjobban teljesítő oktatási intézmény az ELTE. A mindennapi ismeretekre vonatkozó kérdések esetében nem igazán volt releváns különbség az egyetemek között. Mindösszesen 3 század a különbség 3 oktatási intézmény hallgatóinak teljesítménye között, mindez arra enged következtetni, hogy ezen a területen az egyetemek megközelítőleg azonosan teljesítettek.

A nemekre vetített elemzésnél kiderült, hogy a reáliák tekintetében egyértelműen a fiúk pontszáma a magasabb. Jóllehet, ez kissé csalóka, hiszen az ELTE, BCE és BME esetében figyelhető meg a különbség, míg a másik két oktatási intézménynél a lányok relatív értelemben jobbak a reál tárgyakban.

Az elemzés rámutatott arra is, hogy az előző 3 intézménynél együttesen a lányok reál pontszáma 1,82, míg a fiúké átlagosan 0,85-tel magasabb, azaz 2,68 (kerekítésekből adódik az eltérés). Társadalmi területen szintén a fiúk némileg tájékozottabbnak mutatkoztak, kiváltképp az első 2 sorszámmal ellátott egyetemen. Ebben az esetben az eltérés a két nem között mintegy 0,4 pont. A többi egyetemen nem tapasztalható különbség, illetve a nők javára szerényebb mértékű különbséget láthatunk.

Természeti, környezeti kérdések vonatkozásában egyetlen egyetem kivételével mindenhol számottevően magasabb a fiúk átlagpontszáma. Ezek között kiemelkedik a BCE, ahol a fiúk 3-as átlagpontszámával szemben a lányok 1,58-as értéke áll (a 3-as értékkel a nemekre, egyetemekre vetített elemzésben az egyetem férfi hallgatói teljesítettek a legjobban), azaz a fiúk közel kétszer annyi helyes választ adtak természeti vonatkozású kérdésekben.

Humán tudományokban nem tapasztalható látszólag semmiféle eltérés a két nem között, azonban ha az adatokat megbontjuk és az egyetemeket is bevonjuk az elemzésbe, rájövünk, oktatási intézményenként más és más a két nem átlagpontoszámának egymáshoz viszonyított aránya. A 4. számú egyetemen a lányok átlaga messze túlszámolja a fiúk pontszámát, míg az összes többi egyetemen a fiúk csekély mértékű előnye figyelhető meg.

Végezetül a mindennapi életre vonatkozó kérdésekben is a férfiak magasabb pontszáma figyelhető meg, ugyanakkor megjegyzendő, hogy ebben az esetben kisebbek az eltérések, semmint az tapasztalható volt más területeken.

Mindezek tehát együttesen arra engednek következtetni, hogy a férfi-női elemzésben összesítve megmutatókozó nagyságrendileg 2 pontos eltérés kategóriában közel egyenletesen oszlanak meg; azaz a legtöbb kategóriában, legtöbb esetben a fiúk teljesítettek jobban.

Teljesítmény mérése, kérdésenként

Az adatok mélyebb elemzésre is lehetőséget adnak. Az eddig bemutatott részeredmények rámutatnak arra, hogy szükséges a részletekbe menő elemzés. Mindezek ellenére fontos szem előtt tartani, hogy az elemzésnek megvannak a maga korlátai. Tekintettel arra, hogy a megkérdezettek jellemzően egy, maximum két kérdéshez tartozó szakon tanulnak, még a kérdés csoportok sem képesek minden esetben kimutatni azt, valójában az eredmények mögött az oktatási rendszer hatékonysága mennyire mutatkozik meg.

Az egyes kérdésekre helyesen válaszolók aránya már-már némi betekintést enged abba, hogy a jelenlegi fiataloknak mely témák az erősségeik, illetve melyek azok, amikben kevésbé járatosak.

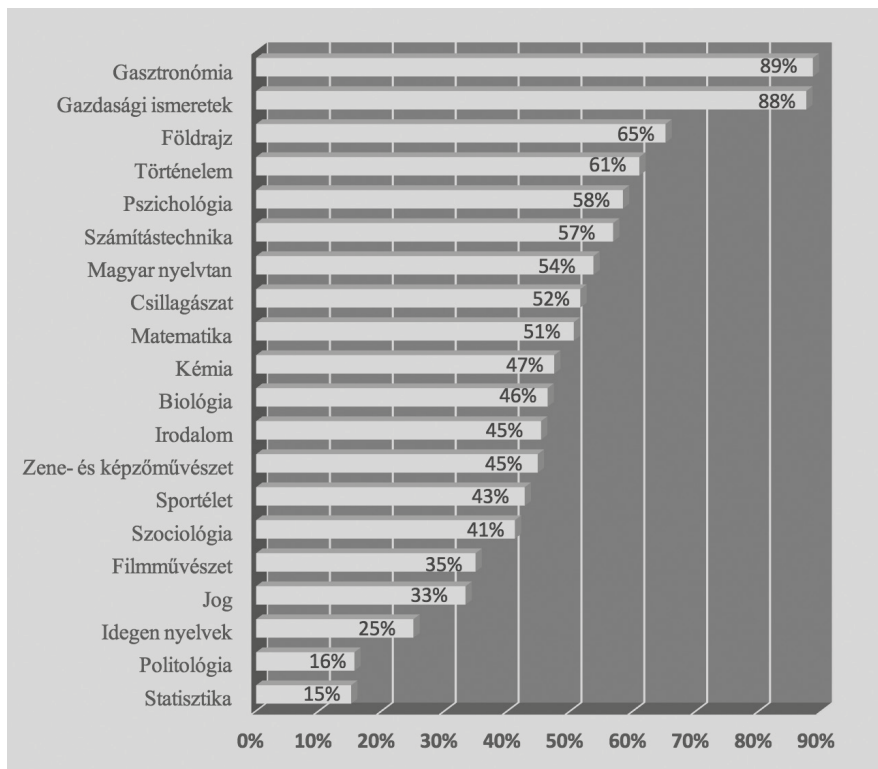
Adott esetben arra is következtetnénk, miképp alakul a fiúk és lányok képzettsége adott diszciplínák viszonylatában. Messzebb menő következtetések levonására is alkalmas lehet a minta, habár korlátozott a tanulások kiterjeszhetősége.

Mindezekre alapozva számottevő következtetéseket vontam le a kapott adatok elemzése során.

Az első öt legáltalánosabban helyesen megválaszolt kérdések teljesen eltérő tudományterületet érintenek. A gasztronómia esetében és a gazdasági ismereteket tekintve kijelenthető, hogy a válaszadók szinte teljes része rendelkezik azzal az alap általános ismeretanyaggal, amely egy napjainkban élő fiatal számára minimálisan elvárható. E két kérdés megválaszolási aránya messze meghaladja bármely más kérdés helyes válaszainak arányát.

Míg a gasztronómiai kérdésnél 89% és a gazdasági ismeretknél 88% válaszolt jól, addig a harmadik helyen álló földrajz vonatkozásában már csak 65% a helyes válaszok aránya. Mindazonáltal azt feltétlen célszerű megemlíteni, hogy lehet, ha más kérdések szerepeltek volna a tesztben, akkor más eredményre jutottam volna és a két vezető diszciplínához tartozó kérdés relatív értelemben könnyűnek bizonyulhatott.

A rangsor másik végén az idegen nyelvek, a politológia és a statisztika áll. Az elitnek sokszor nevezett oktatási intézményre járó hallgatók közül magas azok aránya, akik a mai napig nincsenek tisztában azzal, hány fős a magyar Országgyűlés. Erre a kérdésre sok esetben csak afféle találgatásra utaló választ kaptam. Mindezek mellett a fiataljaink nem jeleskednek az idegen eredetű kifejezések értelmezésében, és úgy néz ki, csak a populárisan használt nyelveket beszélik. A legtöbben a francia „merci” szó jelentését ismerték, amely nem is meglepő,

8. ábra: A helyes válaszok aránya, kérdésenként

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

hiszen a francia nyelv sem számít igazán kurióznak. Negatív értelemben meglepő volt, hogy a magyarban is olykor előforduló latin kifejezéseket feltehetően sokan nem ismerik fel, azok jelentését nem tudják („Alea iacta est!”, „Carpe diem!”, „mea culpa” stb.). Jóllehet, a latin ma már nem általánosan használt nyelv, nem a számítógépek kommunikációs nyelve, mégis hazánkban számos még latinul is használt kifejezést ismerünk. Ez egyben azt is jelenti, hogy összességében a 25%-os válaszadói pontosság elmaradt az előzetes várakozásaimtól.

A statisztika lényegében az a tudományág, amelyet a legtöbben nem tudnak megfelelően kezelni. Az alapfogalmak pontos, helyén való használása fontos, főleg annak tekintetében, hogy az elemzések nyelve szinte minden esetben a statisztika. Ennek ellenére a felmérés rávilágított arra, hogy a válaszadók 85%-a nem tudja jól használni a százalék és a százalékpont kifejezéseket; azok alkalmazásában bizonytalanok.

Vannak-e olyan tényezők, amelyek előre jelezhetővé teszik, hogy egyes kérdéseket nagyobb eséllyel kik válaszolják meg jól? Feltehetően; azonban a kérdések mélyrehatóbb elemzése szükséges ehhez. Az előbbi elemzést elvégezve külön a fiúkra és külön a lányokra rájöhettünk, hogy a nemek között mekkora a különbség az egyes kérdések viszonylatában.

Érzékeltetésül a teljesítmények összehasonlítása:

Gazd. ism.: Lányok: 83%, Fiúk: 92%	Matematika: 44% / 58%
Jog: 29% / 38%	Szociológia: 39% / 43%
Biológia: 37% / 57%	Csillagászat: 45% / 59%
Történelem: 57% / 65%	Magyar nyelvtan: 62% / 45%
Gasztronómia: 92% / 85%	Sportélet: 32% / 54%
Statisztika: 6% / 25%	Számítástechnika: 44% / 71%
Pszichológia: 59% / 58%	Politológia: 11% / 21%
Földrajz: 58% / 73%	Kémia: 35% / 61%
Irodalom: 48% / 42%	Idegen nyelv: 20% / 30%
Zene- és képzőművészet: 35% / 55%	Filmművészet: 32% / 38%

Tekintettel arra, hogy az összesített elemzésnél kivételesen nagy volt az eltérés a fiúk és a lányok között, nem igazán meglepő, hogy az egyes kérdéseket külön-külön is megvizsgálva, sok esetben szintén a fiúk teljesítményét láthatjuk jobbnak. Ez persze nem jelent egyet azzal, hogy minden kérdésnél a fiúk domináltak, de az előzetes várakozásoknak megfelelően sok tudományterületen jobban teljesítettek.

Ennek ellenére egy-két témakörben elmaradt a teljesítményük, és a válaszok alapján kiderül, az adott területen a lányok járatosabbnak bizonyultak. A kérdések részletes vizsgálatánál akadtak olyan témakörök is, ahol minimális differencia volt a két nem között, vagy épp oly csekély, hogy a válaszok alapján meg kellett állapítani, hogy mind a férfiak, mind a nők ugyanolyan arányban válaszoltak helyesen.

A kérdések kategóriákba sorolását a 4. táblázat mutatja.

Jelleg			
Feminin (F-M>5)	Unisex (F ~ M)	Gyengén maskulin (8<M-F<15)	Maskulin (M-F>15)
Irodalom	Gazdasági ismeret	Jog	Biológia
Magyar nyelvtan	Történelem	Csillagászat	Statisztika
Gasztronómia	Pszichológia	Politológia	Földrajz
	Szociológia	Idegen nyelv	Zene- és képzőművészet
	Filmművészet		Matematika
			Sportélet
			Számítástechnika
			Kémia

4. táblázat: A tudományterületek jellege a kérdésekre adott helyes válaszok alapján

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Jól látható, hogy kevesebb azon területek száma, amelyekben a lányok jobb teljesítményt értek el, mint a fiúk.

A felmérés adatai szerint irodalomban, magyar nyelvtanban, illetve gasztronómiában inkább a lányok járatosak, úgy néz ki, ezekkel a területekkel inkább ők foglalkoznak. Mindez tehát azt jelenti, hogy a női egyetemista hallgatók nagyobb valószínűséggel felismernek alapvető versrészleteket, tisztában vannak a magyar nyelv alapszabályaival, valamint a konyha világában is otthonosabban mozognak és az alapvető konyhatechnikai műveleteket jobban ismerik.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a lányok nem adnak helytelen válaszokat, vagy hogy minden lány tisztában lenne az alapművekkel. Sokak nem ismerték fel a Himnuszt, illetve jónéhányan voltak, akik a főnévi igenév jellegzetes ragját, a „ni”-t nem ismerték fel, és a toldalékkal ellátott szót igének tekintettek.

Hasonló a két nem teljesítménye a gazdasági területen, a történelemben, a pszichológiában, a szociológiában, illetve a film világában sem járatosabb az egyik, vagy a másik nem (hasonló teljesítménynek tekintettem azokat a területeket, ahol nagyságrendileg 5 százalékpont a két nemre vonatkozó ráta közötti eltérés).

A válaszok dokumentálása során az is kiderült, hogy a fiúk és a lányok is a legtriviálisabb filmeket ismerik és nagyságrendileg megegyeznek azok a kérdések, amelyekre nem tudják a helyes választ.

Jellemzően a fiúk jobban teljesítenek a statisztikai vonatkozású kérdésekben, valamint a földrajzi helységeket is jobban ismerik. Jellemző rájuk továbbá az is, hogy a számítástechnikai eszközöket magabiztosabban tudják kezelni, jobban értik azok működési elvét, illetve nagyobb arányban ismerik a kiemelkedő teljesítményeket elérő sportolókat. Mindezen diszciplínák tehát egyértelműen maskulin területeknek tekinthetők.

Összefüggéseiben vizsgálva a kérdéseket, úgy tűnik, hogy a lányok relatíve jobban teljesítenek a humán tudományokban, megbízhatóbbak az ismereteik, mint a fiúké, ellenben a reál diszciplínákban (matematika, statisztika, gazdasági ismeretek, számítástechnika) a férfi egyetemisták számottevően magasabb ismeretanyaggal rendelkeznek. Ez nagyságrendileg megfelel annak a standard elképzelésnek, világnézetnek, amely a férfias és nőies területeket veszi sorra, azaz a maskulinnak beállított területen a fiúk, a feminin területeken a lányok teljesítenek jobban.

Az elemzés mindenképpen érdekes lehet annak vonatkozásában, miképp alakultak a helyes válaszok az egyetemeken, vagyis izgalmas kérdésnek tűnik, hogy egy adott tudományterületen azok válaszoltak-e inkább helyesen, akik az adott területhez kapcsolódó szakon tanulnak.

Mindezek következtében célszerű felvázolni, hogy az egyes kérdésre mely egyetem hallgatói válaszoltak helyesen a legmagasabb arányban. Egyes kérdések, területek egyértelműen hozzáköthetők egy-egy oktatási intézményhez. Erre egy példa a gazdálkodási ismeretek, amelynek oktatása legjellemzőbben a BCE-n folyik. Ebből következően, ha nem is természetes, de várható volt azon eredmény, miszerint a közgazdaságtani tudományokat tanulók teljesítenek legjobban ebben a kérdésben. A matematika oktatása ugyan több helyen is magas szinten folyik, azonban ebben az esetben sem meglepő, hogy a műszaki szakon tanuló válaszadók adtak helyes választ a legmagasabb arányban (69,6%). Szintén a BME-hez köthető az informatika. Jóllehet, más felsőoktatási intézményben is tanulnak számítástechnikát, nem meglepő, hogy a BME-re járó hallgatók 82,1%-a megfelelő ismeretanyaggal rendelkezik.

Tudományterület	Legmagasabb rátát elérő intézmény	
Gazdasági ismeretek	BCE	(95,8%)
Jog	PPKE**	(52,6%)
Környezetismeret	SOTE**	(73,1%)
Történelem	ELTE	(71,6%)
Gasztronómia	SOTE	(92,3%)
Statisztika	BCE**	(29,2%)
Pszichológia	SOTE*	(84,6%)
Földrajz	BCE***	(95,8%)
Irodalom	SOTE**	(61,5%)
Zene- és képzőművészet	BCE	(58,3%)
Matematika	BME***	(69,6%)
Szociológia	PPKE	(52,6%)
Csillagászat	SOTE	(65,4%)
Magyar nyelvtan	ELTE	(65,7%)
Sportélet	BCE	(54,2%)
Számítástechnika	BME***	(82,1%)
Politológia	PPKE	(21,1%)
Kémia	SOTE	(61,5%)
Idegen nyelvek	PPKE	(31,6%)
Filmművészet	SOTE	(50,0%)

* $P < 0,1$, ** $P < 0,05$, *** $P < 0,01$

5. táblázat: A helyes válaszok legmagasabb aránya, tudományterületenként

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Továbbá az is valószínű, hogy a jogot tanuló diákok nagyobb eséllyel tudják a jogi kérdésekre a jó választ. A Munka Törvénykönyv jelentőségét az érintett egyetemen a többség (52,5%) tudta, és ezzel az öt elemzett oktatási intézmény közül a legkedvezőbb arányt jelentette.

Habár az adatok sok logikus eredményt mutatnak, akadnak olyan területek is, ahol némileg meglepő a legjobban teljesítő oktatási intézmény neve. Mindenképp említésre méltó, hogy a BCE hallgatóinak lett a legjobb eredménye a földrajzi kérdések vonatkozásában. Az sem várt eredmény, hogy az orvostanhallgatók bizonyultak a legjobbnak irodalomban (61,5%).

Az adatokat csoportonként elemezve arra a következtetésre jutottam, hogy reál területen egyértelműen tűnik a BCE és a BME fölénye. Társadalomtudományokat illetően a PPKE diákjainak az eredménye a legkiemelkedőbb. Természeti, környezeti ismereteket figyelembe véve kitűnnek a SOTE hallgatói, míg a nyelvi területen az ELTE-re járó fiatalok adták a legtöbb helyes választ. Mindezek tehát azt jelentik, hogy minden elemzett oktatási intézménynek megvannak a maga specialitásai, amiben a hallgatói erősek, amely egyben meg is felel az előzetes várakozásoknak. A mindennapi életben hasznosuló tudások, amelyek közvetlenül nem köthetők egyik intézményhez sem, a közgazdászok és az orvosi szakokon tanulók teljesítménye emelkedik ki.

Az elemzés eddig rámutatott arra, hogy a férfiak jellemzően magasabb ismeretanyaggal rendelkeznek, mint a női hallgatók, valamint arra is, hogy az egyes egyetemek diákjai jellemzően azokban a kérdésekben járatosabbak más felsőoktatási intézményeken tanulókhoz viszonyítva, amelyek közvetlenül vagy közvetve a tanulmányaikhoz kapcsolódnak.

Az elemzés elmélyítését azzal célszerű folytatni, hogy vajon elmondható-e az, hogy akik magasabb évfolyamon, esetleg képzési rendszerben tanulnak, azok természetesen jobban is teljesítenek. Ha úgy feltételezem, hogy a kor erősen összefügg azzal, hogy az éritett éppen hol tart a tanulmányaiban, akkor feltehető az a kérdés is, hogy a nagyobb életpasztalattal rendelkező vajon természetesen nagyobb tudással is rendelkezik-e. Vagy esetleg inkább az a realitás, hogy az érettségihez még közelebb állók jobban teljesítenek azokban a kérdésekben, amelyek jellemzően az általános műveltséget jelentő háttértudásra alapoznak?

A kérdések helyes, avagy helytelen megválaszolása nem csupán egyetlen kérdés függvénye volt, éppen ezért egy-egy érdekesebb konkrét kérdés megválaszolási aránya szintén hasznos információt nyújthat az egyetemisták valós tudásáról. A helytelen válaszok között az is figyelemre méltó, milyen tendenciózus rossz feleletek érkeztek, azaz milyen „általános” téveszmék fedezhetők fel.

Reál tudományok terén meglepett, hogy milyen sokan nem tudják pontosan értelmezni a százalékok és a százalékpontot. Jóllehet, a médiában is előfordul, hogy helytelenül használják az egyik, vagy másik kifejezést, de jól láthatóan az egyetemisták nagy részénél nem tisztult le, mikor kell egyik, vagy másik szót használni, illetve mi ezen két fogalom pontos funkciója. Az is furcsa volt, hogy a digitális korszakban élő generáció azon rétege, amelyek a számítógépet nemcsak a közösségi oldalak böngészésére használja, hanem elemzésre és munkára is, mennyire nem ismer alapdolgokat egy olyan programcsomagban, mint a Microsoft Office. A táblázatkezelő használata a modern egyetemistától elvárható; annak ismerete alapnak tekinthető. Ennek ellenére a megkérdezettek többsége nincs tisztában azzal, milyen kiterjesztéssel rendelkezik egy fájl, vagyis az általuk elkészített adatbázisnak mi a pontos neve. Tekintettel arra, hogy az Office-ban ez általános, ennek nem ismerete számomra kissé meglepő.

A társadalmi kérdéseknél is voltak olyanok, amelyek mindenképp szót érdemelnek. Ebben a témában egyértelműen a legfontosabb pont a magyar Országgyűlés létszáma, tekintettel arra, hogy a felmérés idején épp a kormányciklus végéhez közeledve a választási időszak is kezdetét vette, amely során az állampolgárok az országgyűlési mandátumok eloszlásáról szavaznak. Megkérdeztem a felmérésben résztvevőket, hogy véleményük szerint hány fő ül az Országgyűlésben. A válaszok megadása során arra lettem figyelmes, hogy a legtöbben csupán tippelnek, valójában fogalmuk sincs a helyes válaszról. Sokan megközelítőleg sem mondtak helyes számot. Ugyan a leg-

többen értesültek arról, hogy néhány éve drasztikusan csökkent a parlamenti létszám, azonban érkeztek olyan válaszok is, amelyek szerint több mint 400 képviselő dolgozik az épületben.

Természeti törvényeket leíró diszciplínákban számos érdekes kérdés merült fel. Kiderült, hogy az egyetemisták jelentős része nem ismeri a levegő kémiai összetételét. Jónéhány válaszban a megkérdezettek szerint a levegő nagyrészt szén-monoxidból vagy esetleg hasonló vegyületekből áll. A közoktatásban tanult összetétel alapján a nitrogén a leggyakoribb elem, amelyet azért a válaszadók mintegy fele azért meg tudott nevezni. A természeti ismereteik bizonytalansága abból is kimutatható, hogy habár feltehetően mindenki ismeri a víz kémiai összetételét, az adott tudást már nem tudja alkalmazni, ha nem a képletet látják leírva. Az erre vonatkozó kérdésben arra voltam kíváncsi, hogy tudják-e, hogy a víz dihidrogén-oxid tartalma hány százalék lehet.

Földrajz tekintetében alapvető országok fővárosaira kérdeztem rá. Kiderült, hogy a hallgatók egy része Ausztrália fővárosát Sidney-nek hiszik, feltehetően azért, mert a főváros nem olyan nagy, mint Sidney, Melbourne vagy Perth.

(Az adatok alakulására ható tényezők és összefüggések) Mindaddig bemutattam, hogy a demográfiai tényezők miképp hatnak az eredményekre. Azt látni kell, hogy figyelembe véve a megkérdezettek jellegzetességeit, hogy budapesti egyetemistákról van szó, akik járatosak a modern világban, mindenképp a vártnál rosszabb eredmények születtek. Mindez elég szembeötlő, főleg annak ismeretében, hogy egyes alapvető ismeretekkel milyen sokan nincsenek tisztában.

Elgondolkodtatott a dolog, hogy milyen okokra vezethető vissza az, hogy esetenként ilyen gyenge eredményeket kaptam, avagy miért ilyen nagyok az eltérések két egyetemista között. Így tehát igyekeztem beazonosítani mindazokat a nem-demográfiai tényezőket, amelyek összefüggésben lehetnek egy fiatal lexikális tudásával.

Az elemzés első részeként fontosnak tartottam számításba venni azokat a tényezőket, amelyek a felsőoktatás érintettjeinek tekinthetőek egy hallgató szemszögéből.

A múlt szempontjából a felsőoktatás talán legfontosabb érintette a középiskola, ahol megtanítják a hallgatóknak az alapokat, elvileg megtanítják őket tanulni és a tudás elsajátításának hatékony módszereire. Számomra az alacsony lexikai ismeretekre vonatkozó egyik elképzelés, hogy egyszerűen tényleg csak ennyit tudnak. Ez egyben azt is jelenti, hogy a középfokú oktatás nem túlzottan hatékony és az érettségi sem tekinthető ma már olyan intézménynek, amely maradéktalanul felméri a diákok tudását. Állításom arra alapozom, hogy a tesztek során több alkalommal fordult elő, hogy egy adott tárgyból emelt vizsgát tett hallgató nem volt képes érdemben válaszolni az adott témakörre vonatkozó kérdésre. Többnyire érezték is, hogy ez így nem teljesen helyénvaló, és több alkalommal el is ismerték, hogy igazából ezt csak adott vizsgára bemagolták, de tudásuk nem maradandó. A 20-ból nagyságrendileg 9 helyes válasz lényegében leképezi a középiskolai tananyag elsajátításának hatékonyságát; azaz nagyjából 45%. Ugyan közvetlen számadatok nem állnak rendelkezésemre, de korábbi kutatásaim, elemzéseim alapján némileg érzékeltetni lehet, a gyakorlatban mi a helyzet a 18-19 évnél fiatalabbak esetében.

A 21. század az online technológia világa; ez ellen nem tudunk tenni, azonban azt észre kell venni, hogy a számítástechnika oktatásba való bevonása számos negatívumot is magával von. Nemcsak a közérdekű információk terjednek gyorsan, hanem mára már a diákrükkök, praktikák és kisebb stílik módszereit is megtalálhatjuk a világhálón. Ennek egyik esete az online formában megoldott házi feladat, ahol a magyarázatok ugyan elviekben pozitív hozadékkal is rendelkezhetnének, azonban az ott szereplő

levezetés automatikus lemásolása épp a házi feladat alapfunkcióját hiúsítja meg, nevezetesen azt, hogy a diák átgyakorolja az anyagot, rágódjon az ok-okozati viszonyokon és alapjaiban értse meg a levezetés lépéseit és miértjeit.

Elsősorban a középiskolásokra jellemző (természetesen nem mindegyikre), hogy betegségeket szimulálnak, avagy kifejezetten le szeretnének betegedni, aminek az oka leginkább az, hogy elkerüljenek bizonyos dolgozatokat, feleléseket, amelyekre addig szinte semmit nem készülnek és várhatóan rossz jegyet kapnának rá. A szimuláció mára már egyre népszerűbb, mint ahogy a Münchausen-szindrómára emlékeztető „hogyan lehetnék holnapra” beteg jellegű kérdések feltétele, és az ott javasoltak kipróbálása is. (*Münchausen-szindróma: az alanyok hihető meséket találnak ki betegségeikről, csak hogy az orvosok középpontjába kerüljenek. Céljuk eléréséhez attól sem riadnak vissza, hogy manipulálják a vizsgálatok eredményeit. A hitelesség érdekében szuicid cselekedeteket is alkalmazhatnak, vagyis tudatosan magukat károsítják [mérge lenyelése, sebek ejtése...]*[Debreczeni, 2017]) A Münchausen-szindrómának egyes vonásai érvényesülnek az említett esetekben. A krétaevés, a direkt megfázás és hasonló önkárosító magatartások kimerítik az egyik tünetét, azonban itt nem arról van szó, hogy az orvosok középpontjába szeretnének kerülni, csak arról, hogy másnap, vagy két nap múlva ne kelljen iskolába menni és a számonkérést teljesíteni.

Ezen hozzáállás a dolgokhoz az iskolai felmérések jelentőségének elbagatellizálását jelenti, hiszen titkon az érintettek egy része abban reménykedik, hogy véglegesen megússza a számonkérést, és nem kell megtanulnia az anyagot. Hogy az efféle módszereket alkalmazó diákok hány százaléka lesz egyetemista? Nem tudok erre egyértelmű választ adni, bizonyosan alacsony az arányuk, de a teljesítménykényszer miatt számukra sokszor már egy közepes (3-as) osztályzat is rendkívül rossz, keresztbe tesznek terveik megvalósításában és adott körülmények között akár ők is választhatják ezt az utat. Mindez persze kieső anyagrészeket, hiányosabb tudást eredményezhet.

A középiskolában továbbá az osztályzati rendszer sem feltétlen kedvez a stabil tudásnak. Többször szembesültem a felmérés során azzal, hogy a diákok középiskolásként arra lettek figyelmesek, hogy a tanárok kvázi tudást nem igénylő, vagy nem megfelelően mérő feladatokkal mesterségesen javították fel egyesek átlagait. Jóllehet, itt elsősorban a bukás veszélyétől fenyegetettekről van szó, de az órai munka jeles, a beadandó házidolgozat jeles és a reál tárgyaknál a szabályokból történő rendszeres röpdolgozattól szerzett jó jegyek minden esetben eltorzíthatták a félév végén kapott osztályzatot. Mindez tehát azt jelenti, hogy a valós tudás és a bizonyítványban álló érdemjegy mögött feltételezhetően meglévő tudás szintje között esetenként akár nagy lehet az eltérés.

A felsőoktatásnak más tekintetben is vannak érintettjei, mint például a gyakorlati helyen keresztül a munkahely, a társadalom a fiatalság megítélése kapcsán, illetve a család, azonban ezek lexikai tudást közvetlenül befolyásoló szerepét nem tartom jelentősnek. A család mintaképe ugyanakkor az elmúlt 15-20 évben jelentősen megváltozott. A fiatalokra mindenképp kihatással van a család, azonban önmagában a háztartási közösséget nehéz mérni, éppen ezért a szerepük mérésére más módszert kellett találni. Feltételezem, hogy a hallgatók stabil teljesítőképességére leginkább a család nyugalma, illetve a környezeti viszonyokból származó kiszámíthatóság hat kedvezően.

A felmérés nem egy előre bejelentett vizsga volt, amire felkészülhettek a hallgatók. A lekérdezés során nem használtak segédeszközt, ez által valós tudásukról kellett számot adniuk, azaz a lexikai ismeretet mérő teszt egyben a *stressztűrő-képesség* tesztelése is volt. Tapasztalat, hogy sokan a hirtelen helyzeteket nem kezelik jól, bepánikolnak, szorongással reagálnak az új helyzetekre, kvázi leblokkolnak.

Manifeszt módon a lekérdezés így tehát egy kísérlet is volt arra vonatkozóan, hogy éles helyzetben, előzetes felkészülési lehetőség nélkül ki hogyan viselkedik és ilyen helyzetben ki mennyire tud teljesíteni. Mindazonáltal elképzelhetőnek tartottam, hogy az eredmények azért is alakultak úgy, ahogy, mert a hirtelen helyzetet sokan nem tudták megfelelően kezelni, nem tudták valós tudásukat adni, előjött belőlük a vizsgaszorongás és blokkolt állapotba kerültek, lefagytak.

A feszült, kiszámíthatatlan légkör bizonytalanná teszi az egyetemistákat, frusztráltak, stresszesek lesznek. A felmérésben magam is vizsgáltam a válaszadók stressz-szintjét, amely akár okozója is lehet a gyenge teljesítménynek. A kérdőívben a vizsgadrukra és a magánéleti stresszforrások kezelésére kérdeztem rá.

A stressz mérésére egy koefficiens hoztam létre, amely 0 és 100 közé eső értéket vett fel, ahol a 0 a stressz kezelési képességének tökéletes hiányát, míg a 100 a tökéletes kiegyensúlyozottságot jelentette.

$$TELJ.=6,156+0,045*STRESSZ \quad (\text{Sig} = 0,002)$$

Az elemzés során kiderült, hogy a stresszel való megküzdés képessége befolyásolja a hallgató teszten elért eredményét. A regresszió arra engedett következtetni, hogy egy önmagát uralni egyáltalán nem képes hallgató nagyjából 6,2 kérdésre tudott helyesen válaszolni, míg ha a stressz-koefficiens 1 ponttal emelkedett, akkor 0,045 kérdéssel több helyes válaszra számíthattam. Ez egyben azt is jelenti, hogy eggyel több helyes választ csak akkor remélhettem, ha a koefficiens legalább 20-22 ponttal magasabb értéket vett fel. Az adatok rámutattak arra is, hogy a stressz releváns befolyásoló tényező, vagyis kijelenthető, hogy *a szorongással élő, a stresszt kezelni képtelen hallgató általában alacsonyabb lexikai tudásról tud számot adni.*

A kutatásban arra is igyekeztem rávilágítani, hogy kikre jellemző, hogy a blokkolás miatt nagyon romlott a teljesítményük.

A mélyebb elemzés rámutatott arra, hogy a lányoknak nagyobb a szorongás szerepe, mint a fiúk esetében. A két nem közül csak a nőknél volt releváns magyarázó erő a stressz, ami alapján kimondható, hogy a stresszes, szorongásban élő lányok számottevően jobban teljesítenének, ha frusztráltságukat, szorongásaikat legyőznék. A lányok mellett az alacsonyabb évfolyamba járó, még nem feltétlen tapasztalt egyetemisták körében is a stressz kezelése efféle helyzetekben nem megoldott. Az első és második évfolyamba járók a stressz-koefficiens 20 egységnyi változása már egy plusz kérdés megválaszolását is eredményezheti.

Ugyanez érvényesül a fiatalabbakra is, ez nem igazán meglepő, hiszen a fiatalabbak feltehetően az alacsonyabb évfolyamok óráit látogatják. A regressziószámítás leginkább releváns eredménye az egyetemek közötti összehasonlítás során vált érzékelhetővé, ugyanis az 1. számú egyetem hallgatóinak teljesítménye számottevően függ az egyéni stressz színvonalától. Náluk a koefficiens 8 pontos emelkedése már átlagosan egy helyes válasz többletet jelent.

A stressz ugyan nagyon fontos részét képezi az életünknek, azonban egy alvászneuroológussal korábban készített riportból kiderül, hogy az alvás minősége kihat a reggeli teljesítményre is. Mindez tehát azt jelenti, hogy a *bioritmus* elemzése hasonlóképp fontosnak tűnik. E tekintetben arra voltam kíváncsi, hogy mennyire kiegyensúlyozott a megkérdezett bioritmus, hogy következetesen ugyanakkor fekszik-e le, illetve megfelelő mennyiségben és minőségben alszika. A fekvés és kelés elemzésénél különválasztottam a szorgalmi időszakot és a szünidőt. Ebből a stressz elemzéséhez hasonlóan egy 0–100 intervallumon belül mozgó értéket képeztem, ahol a 100 a tökéletesen kontroll alatt tartott, egészséges bioritmust jelenti.

Megnevezés		B0	B1	Sig	R
Nem	Nők	5,862	0,039	0,047	0,199
	Férfiak	9,081	0,019	0,382	0,092
Évfolyam	1–2. éves	6,121	0,049	0,006	0,253
	Min. 3. éves	6,106	0,039	0,105	0,191
Kor	<21 éves	4,667	0,064	0,005	0,321
	20< éves	7,229	0,031	0,100	0,154
Egyetem	1. számú	0,388	0,125	0,023	0,463
	2. számú	6,831	0,034	0,194	0,176
	3. számú	6,524	0,042	0,054	0,236
	4. számú	6,660	0,024	0,799	0,063
	5. számú	5,649	0,053	0,119	0,314

6. táblázat: A stressz befolyásoló hatása a teljesítményre

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

$$\text{TELJ.}=1,265+0,102*\text{BIORITMUS} \quad (\text{Sig}=0,000)$$

A statisztika igazolta az elképzelésem, ami szerint azok, akik kezükben tartják bioritmusuk irányítását, ellenőrzik azt és törekednek az egyenletes alvásra, azok jobban teljesítenek, illetve nagyobb tudással is rendelkeznek. Feltűnő, hogy a bioritmus együtt-hatójának 10 pontos emelkedése már átlagosan eggyel több helyes választ eredményez.

Megnevezés		B0	B1	Sig	R
Nem	Nők	0,921	0,095	0,008	0,263
	Férfiak	2,201	0,103	0,007	0,278
Évfolyam	1–2. éves	-0,432	0,126	0,000	0,318
	Min. 3. éves	3,281	0,072	0,085	0,203
Kor	<21 éves	-1,091	0,134	0,002	0,354
	20< éves	2,853	0,081	0,025	0,210
Egyetem	1. számú	-2,777	0,155	0,097	0,347
	2. számú	-0,795	0,126	0,013	0,331
	3. számú	3,559	0,075	0,085	0,212
	4. számú	4,438	0,052	0,547	0,147
	5. számú	-0,816	0,131	0,171	0,277

7. táblázat: A bioritmus teljesítményre vetülő hatása

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A bioritmus a fiúkra és a lányokra egyaránt hat. Mindkét nemre igaz, hogy azok, akik odafigyelnek a fekvési és kelési időre, valamint a megfelelő mennyiségű alvásra, nagyobb eséllyel rendelkeznek átlag feletti lexikai tudással. Az alacsonyabb évfolyamon tanulók számára kifejezetten fontos, mikor fekszenek és kelnek.

Egy első vagy másodéves hallgató esetében, ha a bioritmus értékelését bemutató koefficiens 8 ponttal emelkedik, az magával vonja, hogy a kérdéssorban a megkérdezettek eggyel több helyes választ adnak. A harmadévesek, illetve az annál is magasabb évfolyamon tanuló válaszadóknál is a bioritmus jó hatással van a teljesítményre, azonban ezek statisztikai relevanciája már kisebb, mint az egyetemi gólyák vonatkozásában. Ez utóbbi pont az, amiben az évfolyamoktól való elemzés eltér a kor szerinti elemzéstől. Az eredmények többek között azt mutatják, hogy a legalább 21 évesekre jobban hat a bioritmus, mint az a magasabb évfolyamon tanulók esetében tapasztalható.

Egyetemekre vetítve kiderült, hogy leginkább az 1. számú egyetemen van hatása az alvás mennyiségének. Relevánsnak tekinthető azon hatás, miszerint ahhoz, hogy 1 helyes válasszal többre lehessen számítani, átlagosan a bioritmus koefficiensének 6 pontos változása szükséges. Minden demográfiai elemzést számításba véve ez tekinthető leginkább számottevő összefüggésnek, habár annak statisztikai szignifikanciája alacsony. Statisztikai értelemben is számottevő kapcsolat csak a 2. számú egyetemen látható, ahol a bioritmus egységnyi emelkedésével átlagosan a lexikai teszten 0,126 pontos növekedés párosul.

A bioritmus és a stressz elemzésén kívül a felmérésben más, esetlegesen releváns okot is teszteltem. A személyi jellemzők közül kiemelkedő jelentőséggel rendelkezik az, ha valakinek megfelelő a *hozzáállása*, ha van benne alázat az iránt, amivel éppen foglalkozik. Felmérésemben igyekeztem arra is rávilágítani, hogy a hallgatók hozzáállása miképp befolyásolja a lexikai teszten elért eredményt. Az alázat vizsgálatánál nagyon fontos kérdés, milyen változókat használunk, azokat milyen súllyal vesszük számításba, amikor kialakítjuk az erre vonatkozó mutatószámot.

A kutatásban a stresszkezeléshez és a bioritmushoz hasonlóan egy olyan koefficiens képezttem, melynek lehetséges minimális értéke 0, míg maximuma 100. Minél magasabb a koefficiens értéke, annál inkább megfelelő a válaszadó hozzáállása. Az alázat becsléséhez az órára járás hajlandóságát, valamint az órákon való egyéb tevékenység arányát vettem számításba. Az órára járást egy súlyozott átlag alapján határoztam meg, hiszen jelentősen eltérnek az adatok előadások és szemináriumok (gyakorlatok) esetében.

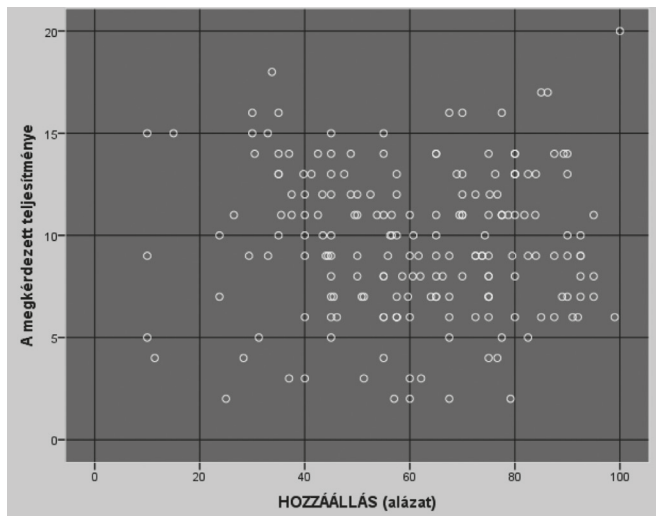
Az inaktív részvétel mérésében arra törekedtem, hogy az óra folyamán reális bekövetkezési valószínűséggel rendelkező eseményeket a teljesség igényével lekérdezzem. Mindezek tükrében a felmérésben megkérdeztem a hallgatókat, mennyire jellemző rájuk, hogy esznek az órán, hogy digitális eszközeikkel foglalkoznak, hogy újságot olvasnak, hogy másra tanulnak, hogy kvázi elalszanak, illetve csevegnek. Mindezekből származtattam az elemzéshez használt a 0–100 közé eső koefficiens.

$$\text{TELJ.}=9,898-0,004*\text{HOZZÁÁLLÁS}$$

A koefficiens alakulása lényegében nem befolyásolja a teljesítményt. A teljesen negatív attitűddel rendelkezők nagyságrendileg 9,9 kérdésre tudnak helyesen válaszolni, míg a tökéletes alázattal rendelkezők helyes válaszainak becsült száma 9,5. Ezen

eltérés statisztikai értelemben nem tekinthető szignifikánsnak, tehát ezen módszer alapján kijelenthető, a lexikai háttértudás nem függ az egyén hozzáállásától.

Felmerült bennem a kérdés, hogy lehetséges-e az, hogy a két változó között nem lineáris, hanem más jellegű kapcsolat áll fenn.

9. ábra: A hozzáállás teljesítményre gyakorolt hatása

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Megnevezés		B0	B1	Sig	R
Nem	Nők	8,237	0,007	0,672	0,043
	Férfiak	11,117	-0,007	0,702	0,040
Évfolyam	1–2. éves	10,592	-0,010	0,532	0,058
	Min. 3. éves	9,417	-0,004	0,854	0,022
Kor	<21 éves	11,167	-0,022	0,274	0,127
	20< éves	9,040	0,009	0,581	0,052
Egyetem	1. számú	8,799	0,029	0,376	0,189
	2. számú	8,327	0,019	0,424	0,109
	3. számú	11,939	-0,034	0,120	0,192
	4. számú	7,398	0,021	0,656	0,109
	5. számú	12,139	-0,040	0,309	0,207

8. táblázat: A hozzáállás hatása a teljesítményre, demográfiai bontásban

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

Az ábrázolt adatok alapján arra következtettem, hogy aggregált, azaz összesített szinten sem lineáris, sem más jellegű kapcsolat nem áll fenn a két vizsgált tényező között.

Az adatokat különböző részmintákra bontva is arra a következtetésre kellett, hogy jussak, hogy sem nemi, sem korcsoportokra, sem pedig egyetemekre bontva nem tapasztalható semmilyen összefüggés az alázat és a lexikai teszten elért eredmény között.

A hozzáállás más jellemvonással is összefügghet. A korábban már elemzett stressz helyzetéhez is kapcsolódhat, hogy ki mennyi időt tölt el online világban. Tapasztalat alapján a fiatalok szorongást kezelő, gyakori mechanizmusainak egyike, hogy belemerülnek a technikai eszközök, a kütyük világába. Okostelefon, tablet, laptop, online játékok, közösségi oldalak; ezek a legjellemzőbb menekülést jelentő eszközök és célpontok. A digitális eszközökkel való hosszú időn át tartó foglalkozás egyik feltétele, hogy a válaszadó rendelkezik olyan eszközzel, amellyel képes az internet felhasználásával online böngészni. Mindezekből tehát szükségszerűnek tűnt felmérni a fiatalok hardware-ekkel és software-ekkel való ellátottságát is. Véleményem szerint a lexikális tudásra akár a *technikai felszereltség* is hatással lehet. Lehetséges, nem a tudás mennyiségét, hanem az összetételét befolyásolja, de mindenképp lehet a két tényező közötti összefüggés keresésében ráció. Pont az elgondolás miatt megszakítva az eddigi metodikát, másképp elemzem az adatokat.

A táblázat arról tanúskodik, hogy habár számos témakörben nem látható összefüggés a technológiai vívmányokkal való ellátottság és a lexikai ismeretek között, azonban egyes diszciplínák esetében megmutatkozó helyes válaszok eloszlása mutat némi tendenciát. Lineáris kapcsolat következtében a gazdasági ismeretek, a pszichológia, a földrajz, a kémia és a politológia kérdéseket azok válaszolták meg nagyobb arányban helyesen, akik jobban el vannak látva a digitális kütyükkel, közösségi oldalakkal. A jogi és a történelmi kérdésekben jellemzően az offline megkérdezettek, valamint az átlagos felszereltséggel rendelkező fiatalok válaszoltak inkább jól. A többi kérdésnél nem látható semmilyen összefüggés, avagy annak iránya nem egyértelmű.

A lexikai ismeretek felmérését célzó kutatási rész nem csupán a lexikai tudás felmérését szolgálta, hanem a kérdéssor megválaszolása egyben egy kísérlet is volt. A teszt elsődleges célja az volt, hogy szemléltessem a mai egyetemista réteg azon tudását, amelyet mindenféle segítség nélkül képesek magukból kiadni, azonban a pillanatnyi állapot, a hirtelen érkező „vizsgahelyzet” arra is választ adott, hogy az egyetemisták miképp tudják kezelni a hirtelen helyzeteket. Az eddig vizsgált tényezők azt az elgondolást próbálták meg valamiképp alátámasztani, hogy a megkérdezettek valójában az adott körülményekben tudtak így teljesíteni, és a teszt valójában nem vetíti le a valós tudásukat. Mindezek ellenére számolni kell azzal az elképzeléssel is, hogy a válaszadók valós tudása csak annyi, amit a tanulmány korábbi részében már bemutattam. Úgy gondolom, hogy ebben az esetben a lexikális tudásuk és a tanulmányi átlaguk hozzávetőlegesen egymásból következik, tehát valamiféle statisztikai kapcsolat van a két tényező között.

Az elemzés következő szakaszában megvizsgálom, hogy a tanulmányi átlagok miképp befolyásolják a lexikai tudást, avagy éppen fordítva; a lexikai tudás mennyire tükröződik vissza a tanulmányi átlagban. A tanulmányi átlagra minden megkérdezettnél rákérdeztem. Arra voltam kíváncsi, hogy az egyetemi tanulmányai során egy tizedesre kerekítve jellemzően mennyi volt a kreditekkel súlyozott tanulmányi átlaga, szemeszterről szemeszterre. Mindezek tükrében a kapott átlagok minimuma 2 körül mozgott, míg a válaszadók között volt színjeles tanuló is.

Témakör	Az ellátottság szintje							
	2	3	4	5	6	7	8	9
Gazdasági ismeretek	100%	88%	81%	86%	100%	100%	100%	100%
Jog	33%	34%	31%	35%	41%	25%	0%	100%
Környezetismeret	100%	56%	47%	35%	35%	63%	25%	50%
Történelem	33%	68%	63%	55%	65%	50%	50%	50%
Gasztronómia	100%	90%	86%	86%	94%	100%	75%	100%
Statisztika	0%	14%	14%	22%	12%	0%	0%	50%
Pszichológia	67%	52%	58%	57%	71%	63%	100%	50%
Földrajz	67%	58%	59%	76%	76%	63%	100%	0%
Irodalom	33%	52%	44%	39%	65%	38%	25%	0%
Zene- és képzőművészet	33%	52%	37%	47%	53%	25%	50%	50%
Matematika	33%	58%	46%	47%	65%	38%	25%	100%
Szociológia	0%	42%	39%	41%	59%	38%	50%	0%
Csillagászat	100%	48%	46%	53%	47%	86%	75%	50%
Nyelvtan	67%	60%	46%	49%	71%	50%	75%	50%
Sportélet	67%	40%	44%	39%	47%	50%	25%	100%
Számítástechnika	100%	52%	53%	63%	59%	63%	50%	50%
Politológia	0%	12%	15%	14%	29%	13%	25%	50%
Kémia	67%	36%	47%	51%	53%	63%	75%	50%
Idegen nyelvek	0%	32%	24%	16%	47%	25%	0%	0%
Filmvilág	100%	38%	32%	29%	47%	25%	25%	50%

9. táblázat: A hardware-ekkel és software-ekkel való rendelkezés hatása

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A regressziós egyenlet nem mutatott semmilyen összefüggést a két elemzett tényező között. A tanulmányi átlagok és a teszten elért eredményből létrehozott pontdiagram már egyértelműen megmutatta, hogy semmilyen tendenciózus statisztikai összefüggésre nem bukkanhatunk, éppen ezért az elemzést talán célszerűbb elvégezni úgy, hogy a megkérdezettek kategóriáinként elemezzük, külön-külön.

Megnevezés		B0	B1	Sig	R
Nem	Nők	8,237	0,007	0,672	0,043
	Férfiak	11,117	-0,007	0,702	0,040
Évfolyam	1–2. éves	10,592	-0,010	0,532	0,058
	Min. 3. éves	9,417	-0,004	0,854	0,022
Kor	<21 éves	11,167	-0,022	0,274	0,127
	20< éves	9,040	0,009	0,581	0,052
Egyetem	1. számú	8,799	0,029	0,376	0,189
	2. számú	8,327	0,019	0,424	0,109
	3. számú	11,939	-0,034	0,120	0,192
	4. számú	7,398	0,021	0,656	0,109
	5. számú	12,139	-0,040	0,309	0,207

10. táblázat: A tanulmányi átlag hatása a teszten elért eredményre

Forrás: Saját kutatás és szerkesztés, 2018

A fenti táblázat bemutatja, hogy a jobb tanulmányi átlag nem minden esetben jelent egyet a nagyobb lexikai ismerettel. Példának okáért a férfiak esetében, habár minimális mértékben, de jobb eredményt értek el azok, akik az egyetemi kötelességeiket csak hanyagul vagy kevésbé odakoncentrálva, rosszabb eredménnyel teljesítik. A fiatalabbnál hasonló a helyzet; minél magasabb az átlag, a háttértudás annál alacsonyabb lett a felmérés tesztje szerint. Ezzel szemben pozitív összefüggés mutatkozik a két tényező között például a nők, vagy az egyes intézmények esetében. A tapasztalt korreláció irányának meghatározása ellenére sem jelenthető ki egyetlen esetben sem, hogy a tanulmányi átlag bármilyen befolyással lenne a felmérés tesztjének eredményére.

(Jövőkép és tanulságok) A felmérés eredményeinek részletes elemzése elősegíti a komplexebb következtetések levonását, továbbá lehetőséget biztosít arra is, hogy a hiányszágokra történő rámutatással javaslatokat fogalmazzunk meg annak érdekében, hogy növekedjen a hazai oktatási rendszer színvonala.

A felmérés előzetes várakozások megfogalmazásával kezdődött, éppen ezért célszerű megvizsgálni, hogy a kutatás eredményei valóban az előzetes várakozásoknak megfelelően alakultak-e, avagy a hipotéziseket megcáfolták az empirikus adatok.

Hipotézis száma	A hipotézis tartalma	Értékelés	Döntés
Á1	Az egyetemre járó fiatalok egy részének hiányos az általános műveltsége. Ez az arány mindenképp számottevő (>20%).	A megkérdezettek mintegy harmada maximum 8 kérdésre adott helyes választ, amely az általános műveltség legalább részleges hiányosságát jelenti.	ELFOGADVA
Á2	A megkérdezettek neme befolyásolja a háttértudás mértékét, eloszlását.	A férfiak átlagosan közel két kérdéssel több kérdésre válaszoltak helyesen. Az eltérés szignifikánsnak tekinthető.	ELFOGADVA
Á3	Az egyes témaköröknél a tudományághoz köthető egyetem hallgatói nagyobb arányban tudták a helyes választ.	A közgazdászok és a mérnökök erősek reáliákban, míg az orvostanhallgatók jól teljesítettek a természeti tudományokban.	ELFOGADVA
Á4	A tanulmányi eredmény nem függ össze a háttértudással, azaz nem jelenthető ki, hogy aki jobb az iskolában, annak magasabb lenne a háttértudása.	Előfordult, hogy egy gyenge tanuló viszonylag jól teljesített, míg a jó tanuló tanulmányi eredményeihez képest keveset tudott. A két változó között nincs összefüggés.	ELFOGADVA
Á5	A lexikai ismeretek, azaz a kulturális háttértudás összefügg a megkérdezett személyiségi jellemzőivel, életvitelével.	A felmérés szerint a szorongás blokkolja a teljesítőképességet, mint ahogy a bioritmus is, de az alázat és a technikai felszereltség nem volt releváns magyarázó változó.	RÉSZBEN ELFOGADVA

11. táblázat: A kutatás hipotéziseinek értékelése

Forrás: Saját szerkesztés, 2018

A felmérés eredményeiből fontos következtetéseket sikerült levonni. Kiderült, hogy az egyetemisták átlagos lexikai tudása igencsak alacsony. Az is bebizonyosodott, hogy egyesek már olykor észveszejtően alap dolgokkal nincsenek tisztában. A leginkább hajmeresztő az volt, hogy az oktatási intézmények diákjai már nem ismerik fel a saját szülőházájuk himnuszát, ha az idézet nem az első versszakból van.

Fontos következtetés, hogy habár azt hinnénk, hogy a jobb tanulmányi eredmények egyben magasabb lexikális tudást is jelentenek, valójában ez nincs így. Egy rossz tanuló lehet ugyanolyan magas háttérismerettel rendelkező, mint egy jeles tanuló. Jóllehet, egyesek kitanulják a szakukhoz tartozó egyes fortélyokat, és talán jó szakember is válik majd belőlük, mégis az igazi ok-okozati viszonyokat nem tudják megérteni, hiszen a tanulásuk sematikus, vizsga-szisztémás. Ez azt jelenti, hogy a vizsga napjára igyekeznek mindent megtanulni, de ez a tanulás nem stabil, sokkal inkább magolás, ami egyben azt is jelenti, hogy az elvileg elsajátított anyag pár hónap múlva már szinte teljesen ismeretlen. Ebből arra következtettek, hogy a fiatalok nem tudnak jól tanulni. De miért is tudnának sokan hatékonyan elsajátítani anyagot, hiszen tíz egyetemista közül kilenc úgy tanul, hogy zenét hallgat és/vagy okostelefonjával babrál. A laptop és az okostelefon portálzon keresztül, ez pedig rendszeresen elvonja a figyelmet a tanulásról, így csökken a hatékonyság.

Bizonyítást ugyan nem nyert, de feltételezhetően hosszabb távon a túlzott internet-használat és az applikációktól való függés árt a lexikai tudásnak. Feltehető, hogy idővel egyes készségek eltompulnak, mint például a fejben számolás, vagy épp a versek, mint memoriterek megjegyzésére irányuló képesség.

A technikai eszközök világa nemcsak önmagában az online információk iránti igény kielégítését segíti elő, hanem sok esetben a fiatalok számára egy menekülési útvonal is a valóság elől. Általában azok menekülnek az online világba, akik számára a való élet szorongásokkal teli. A stresszel való megküzdés sokak számára problémát okoz. A felmérés világosan bebizonyította, hogy a szorongással küszködők kevésbé tudják visszaadni valós tudásukat; a hirtelen szituációkban leblokkolnak és agyuk nem teljesít olyan szinten, mint ahogy az elvárható lenne. A felmérés készítése során megfigyelt nonverbális és verbális üzenetekre alapozva hozzávetőlegesen 3-5% azok aránya, akiknél a szorongás komolyabb teljesítményromláshoz vezet. A legtöbb esetben a lányok kezelik nehezebben a stresszt, éppen ezért náluk a szorongás jobban befolyásolja, hogyan teljesítenek.

Komplexebben vizsgálva a kutatás eredményeit arra lehetünk figyelmesek, hogy a fiatalok a legrosszabb teljesítményt a társadalmi tudományok területén érték el. Az is érdekes egybeesés, hogy más tanulmányokban érezhető, hogy a tudományos életben és a mindennapokban is pont a társadalmi területeket tartják legkevésbé relevánsnak az emberek. Ez mindenképp hibás gondolkodásmód, hiszen az emberek közösségben élnek, vannak individualista és társas sajátosságai, amiknek a megismerésére a társadalomtudományok, azon belül is elsősorban a szociológia és a pszichológia fókuszál.

Mind ezek tekintetében tehát levonható az a konzekvencia, hogy a korábbi kutatások gyenge eredményei nem a véletlennek köszönhetőek. A tudás kopásában van egyfajta tendencia, amely tükrében egyes elavultnak vélt tudások és képességek likvidálódnak a modernebb felfogású fiatalabbak életéből, míg más – pl. számítástechnikai – ismeretek pedig felértékelődnek. Ez egyben azt is jelenti, hogy a technológiai vívmányokkal párhuzamosan folyamatosan eltolódik az elsajátított információk tudományterületekre vetített súlya, valamint az is feltételezhető, hogy egy hasonló kutatás közel azonos eredményre vezetett (volna) 5-7 évvel ezelőtt.

A jelen tendencia folytatása egy negatív jövőképet ígér. Előrebocsájítja, hogy a jövő generáció évről évre kevesebb hozott tudással fog rendelkezni, egyre nagyobb problémákkal fog küszködni a hatékony tanulás terén és egyre inkább érvényes lesz, hogy csak az adott vizsgaalkalomra hegyezzék ki a tudásuk. Mindezekből az is következik, hogy az elkövetkezendő években, évtizedekben végző hallgatók akár lehetnek jó szakemberek, minimális gyakorlati tudással rendelkeznek, elenyésző az az ismeretanyaguk, amelyet a mindennapok során is hasznosítani tudnak majd. Tudásuk kifejezetten az elektronikus eszközök függvénye lesz, az agyuk nem fog megjegyezni szinte semmit, és félő, hogy a világhálón az információk torzultan fognak eljutni hozzájuk, ezáltal mesterségesen formálva szemléletüket.

Az elkövetkezendő évtized a technológiai fejlődéssel párhuzamosan az emberek fokozatos elbutulását is magával hozza. A társadalom egyes csoportjai között egyre nagyobb lesz a tudásszintbeli eltérés; így nő a szakadék az alázatos, valós tudással rendelkező, valamint az applikációk világába beleintegrálódott, világháló-függő fiatalok között. Hasonló folyamatot vélek a jövőben realizálódni az egyes korcsoportok között is, valamint a magas egzisztenciával rendelkezők és a leszakadt (deprivált) lakosság között. A folyamat erősödésével a fiatalabbak elfelejtenek élni, egyre több lesz a társadalmi frusztráció és egyben a reményvesztett beletörődő magatartás, és ezzel együtt a tudás ismét monopolizálódik, mint anno az a középkor egyes évszázadaiban is megtörtént.

Mindezek a következmények a társadalom legnagyobb része számára kedvezőtlenek. A tudás monopolizálása és a társadalmi elégedetlenség csak azok számára lehet akár csak részben is előnyös, akik a monopóliumot alkotják, vagyis a társadalom legfelső szintjén helyezkednek el. Minthogy a jóléti és jóléti társadalmat lenne célszerű kialakítani, a fent leírt társadalmi folyamatot el kellene kerülni. Ehhez pedig már most alapvető változásokat kell eszközölni.

Az oktatási rendszert alapjaiban át kell szervezni; az általános iskolától kezdve az egyetemig és a tananyagtól kezdve a könyvtárhasználat szabályáig. Jelenleg dogmatikus, sablonos tudást kapnak a fiatalok, amelyeket nem tudnak alkalmazni az életben. Az oktatás túl elméleties. Mindenképp célszerű lenne az oktatást humánusabbá, gyakorlatiasabbá tenni. Általános életviteli momentumokra fel kellene készíteni a fiatalokat, példának okáért meg kellene mutatni nekik, miképp kell formanyomtatványokat kitölteni, miképp tudnak elintézni hivatalos ügyeket. Véleményem szerint egy 18-19 éves érettségizőnek tisztában kellene lennie azzal, mi az E27-es foglalat, mi az 53-as formanyomtatvány és mire való, milyen élelmiszerek szükségesek az egyes vitaminok pótlására vagy épp az egyes termékek csomagolóanyagai a szelektív hulladékok mely csoportjába tartozik. Ugyan ezekre vonatkozóan kutatási adatokkal nem rendelkezem, de jártamban-keltemben tapasztaltam, hogy a fiatalok az egyes hulladékokat nem a megfelelő tárolóba helyezik el.

Társadalmi cselekvéseink több oldalról is szabályozva vannak, amely szabályokkal a fiatalok nem igazán vannak tisztában. Úgy vélem, nagyobb figyelmet kell szentelni ezen szabályok megismertetésére. Fontos lenne, ha a fiatalok tisztában lennének már a jog alapvető momentumáival, milyen jogaik vannak és milyen kötelességeik egy konkrét élethelyzetben, valamint adott szituációkban hogyan illik és hogyan nem illik viselkedni. Mindezek mellett fontos lenne megismertetni őket a szokásjoggal is.

Az egyre „butuló” fiatalság kialakulását leginkább a digitalizációra és az online eszközök nem megfelelő használatára vezetném vissza. Úgy vélem, az elektronikus eszközök inkább hozzájárulnak az elbutuláshoz, semmint segítenék az információáramlást. Továbbá úgy vélem, nem véletlen, hogy az egyik legsarkalatosabb

pont a középiskolában a matematika, hiszen ott a „Google a barátod” nem igazán tud érvényesülni. Véleményem szerint javasolt lenne az oktatási rendszerből kvázi kitiltani az összes elektronikai eszközt, leszámítva a számítástechnikai órákat, ahol pedig hasznosítható tudást lenne célszerű oktatni. Meg kell tanítani a fiatalokat újra logikusan gondolkodni, fejben számolni, memoritereket tanulni. Ehhez persze az oktatásmódszereknek is igazodniuk kellene, hiszen nem szabad csak neten kipuskázható számonkérésekre alapozni.

A digitális világ a stressz elől menekülő útvonal. A fiatalok egy része erősen szorong, így valószínűleg sokak számára hatásos lenne, ha már a középiskolában direkt stresszkezelő technikákat is tanulnának a diákok, valamint fejlesztenék a társas kommunikációt. Meg kellene tanítani a hallgatókat a megfelelő stílus kiválasztására, az oda illő és az oda nem illő kifejezések tisztázására.

Ösztönözni kell továbbra is a fiatalokat a testnevelésre, azonban sokkal szigorúbban kellene venni a rendszeres kimaradásokat. Tapasztalatom szerint vannak olyanok, akik kifejezetten mindent igyekeznek annak érdekében megtenni, hogy ne kelljen mozogniuk. Ugyanígy el kellene érni a „hogyan legyenek holnapra beteg?” jellegű kérdések csökkenését. Ezt konzekvens, humánus, de ugyanakkor szigorú elvek mentén lehetne megvalósítani.

Hogy a fiatalság megfelelően fejlődjön és kulturálisan is emelkedjen, kifejezetten fontos a tanár személye. Sajnos a tanárok egy része teljesen más világban él, mint a diákok, egészen más nyelvezetet beszél. Nem értik őt a hallgatók és ő sem érti, amiket a diákok mondanak. Dogmatikusan, rutinból tanít, amelynek vannak hátulütői az oktatást tekintve. A másik tanártípus az a tipikusan csak leadja az anyagot, de semmit nem magyaráz jellegű. Tömeges vélemény, hogy a tanárok jelentős részének semmilyen pedagógiai készsége nincsen. Úgy vélem, előnyös lenne, ha csak olyan tanárokat, oktatókat, előadókat alkalmaznának, akik alázattal vannak munkájuk iránt. Optimálisan szívüket-lelküket beleteszik a tanításba; akik következetesek, akik nem foglalkoznak a statisztikájukkal, és ha kell, mernek buktatni (természetesen itt a korrekt módon leadott és számonkért anyag nem tudásból következő buktatásra gondolok), illetve minden mozzanatában azon van, hogy hallgatói az ő kurzusát elvégezve valódi tudással rendelkezzenek, mentálisan is többek legyenek és tapasztalatuk is növekedjen a kurzus elvégzésének köszönhetően. Ehhez fontos alapkövetelmény, hogy az oktatói tevékenység előfeltétele ne a papír legyen, hanem az, hogy a tanárjelölt miképp tud tanítani, milyen elveket képvisel, amely az oktatással összefügg.

Az oktatási rendszer átalakításának egyik alapvető kérdése, milyen arányokat szeretnénk elérni az egyes képzési rendszerekben. Nem rendelkezhet mindenki diplomával, hiszen így a diploma elveszti jelentőségét, értékét. Nagyságrendi becslést kell tenni arra vonatkozóan, hogy a felsőoktatásba évente hány hallgató kerüljön be, illetve végezzen. Véleményem szerint a jelenlegi hallgatói létszám rettentően sok. Sokkal jobban kellene válogatni azokat, akik a felsőoktatásba kerüljenek. Ők később az ország szellemi elítijét adják, így elvárható, hogy kulturálisan fejlettebbek legyenek, mint akik nem kerülnek be az egyetemekre. Csak olyan hallgatót szabadna felvenni, aki tudása mellett alázata miatt akár példaként is szolgálhat a társadalom tagjai számára. Úgy vélem, hogy összességében le lehetne felezni az egyetemisták számát, elérve ezzel azt, hogy nívója legyen a magyar egyetemeknek és ne a papírközpontú magyar oktatási rendszer elemének lehessen nevezni ezen intézményeket.

Ez persze a felvételi rendszer alapos átalakítását is igényli. A jelenleg működő két-szintű érettségi színvonala igencsak fluktuál az egyes tantárgyak között. A matematika

érettségi közép szinten például nem szolgálja a kulturális felemelkedést, hiszen egy 25%-os teljesítmény elegendő a sikeres vizsgához, amelyet ha valaki éppenhogy teljesít, lényegében köze sincs a 4 évig tanult anyaghoz. Az érettségi vizsgasor 25%-át egy jobb képességű nyolcadik évfolyamos általános iskolás (vagy adott esetben gimnazista) is képes teljesíteni. Ez ugye akkor azt jelenti, hogy a fentnevezett elégséggel átsusszant diák a 4 év alatt kvázi semmit nem tanult. Ezzel szemben az emelt szintű érettségi sokkal komplikáltabb. Hogy legyen valódi értéke az érettséginek, vagy át kellene dolgozni a feladatsorokban szereplő feladatok arányát, vagy magasabbra (mondjuk 40%-ra) kellene tenni az elégségeshez szükséges teljesítmény minimumát. Ha a tanári gárda korrekten tanít, akkor ez a 40% nem okozhat gondot egy szabályos keretek között lefolyó érettségi vizsga alkalmával sem.

Természetesen nem csak az egyetemekre való bekerülés a kardinális kérdés. A kétkezi szakmunkákat is folyton oktatni kell, hiszen az országnak szüksége van a hagyományos szakmákra is. A keretlétszámokat úgy kell mindig meghatározni, hogy zavartalan legyen a szakmunkások ellátottsága.

Emellett végig kellene gondolni a tanév ütemezését is. Jelenleg nagyon szellős a tanév, kiváltképp a tavasi félév/szemeszter. Jelenleg több középiskolás és egyetemista arra panaszkodik, hogy fáradt, fásult, ami furcsa annak tükrében, hogy egyrészt a tanév tele van tűzdelve szünetekkel és nincs olyan hónap, amikor ne lenne legalább egy „szabadnap”, másrészt pedig annak tükrében érdekes, hogy a munkahelyen is valószínű, 5 napot kell majd dolgozniuk egy héten.

Konkrétabb javaslatok:

- Az oktatási intézmények közvetlen közelében jó lenne zöld területet biztosítani. Általános iskolákhoz közel játszótérre emlékeztető parkokat, a középiskolába főcipályákat és társas asztalokat, míg a felsőoktatási intézményekhez akár rétszerű környezetet, campusokat padokkal, sétáló utakkal, kellemes kivilágításban.
- A kötelező olvasmányok gondosabb kiválasztása és azok elolvasásának konzekvens számonkérése. Sem irodalomból, sem más tárgyból ne legyenek olyan dolgozatok, amik kvázi tanulás nélkül is jól megírhatóak.
- Általános iskolában akár érdemes lenne elgondolkodni a köpeny (egyenruha) újbóli alkalmazásán. Túl nagyok a társadalmi, anyagi különbségek és nem lenne célszerű, ha a divat már az általános iskolában fő szempont lenne.
- A röpdolgozatokat nem kell bejelenteni, de az esetek 90%-ban mégis megtörténik. Jó lenne, ha a tanárok szinte egyetlen esetben sem jelentenék be ezt, hiszen így a diákok folyamatosabb tanulásra lennének kényszerítve.
- Az iskolaorvos és -pszichológus szerepét növelni kell, mert sokaknak akadnak gondjaik. Szükség esetén akár növelni is lehetne a létszámot, intenzitást.
- Érettségien és összevontabb vizsgákon a memoriterek jó lenne számonkérni a diákokon. Esetleg erre vonatkozó kérdés is lehetne az érettségi idevágó részében.
- A felvételi eljárás keretein belül az írásbeli után egy szóbeli mindenesetben javasolt lenne, valamint egy elbeszélgetés, ahol a kandidáns személyi jellemzőit, motivációit ismerik meg a felvételiztetők. A gyengébb eredmények kiszórásával csökkenthető a „nemtörődöm” magatartás az egyetemen.
- Jelenleg 50 óra munka a kötelező az érettségi letétele előtt. Én azt gondolom, hogy talán az érettségit nem kellene ennek függvényében kiadni, hiszen akik nem tanulnak tovább, úgyis munkába állnak. Azok viszont, akik tovább akarnak tanulni, azok számára lehetne egy 1 éves kötelező munkaviszony. Ez kicsit átmenet lenne a középiskola és az egyetem között. Aki akarja még, kibulizzza magát, de megéri,

milyen az, ha valaki felnőttként bánik velük, milyenek az elvárások és talán szemléletmódja is csiszolódik. Kicsit hasonlóan képzem el, mint régebben a katonai szolgálatot. Úgy gondolom, egy ilyen 1 éves munkaviszony után sokkal érettebben megy el a fiatal az egyetemi első szemeszterre.

- Testnevelésből a sportágak aktív üzése fontos, azonban vannak, akiknek nincs tehetsége, nincs jó mozgáskoordinációja, vagy effélék. Úgy gondolom, érdemes lenne megtanítani a fiatalok számára az egyes sportágak alapszabályait is és nem ártana, ha a legfontosabb sporteseményekkel, egyéniségekkel is tisztában lennének. Például hol volt olimpia, olimpiai bajnokok...
- Jelenleg az egyetemen 90 perc is lehet egy időszáv. Egy-két évvel azelőtt a középiskolában még csak 45 perces órákon tanultak és úgy néz ki, a legtöbben egyszerűen képtelenek koncentrálni 1,5 órán keresztül. Célszerű lenne fokozatosan növelni az órák hosszát. Mondjuk például: alsó tagozatban 30 perc, felsőben 45 perc, középiskolában 60 perc és felsőoktatásban 75 perc. Emellett az sem ártana, ha egységessé válnának a csengetési rendek.
- Elsősorban az általános iskolában pontosan le kellene fektetni a nevelésre vonatkozó alapokat. Minden esetben meg kellene határozni, hogy az alkalmazandó elvek szellemében mi tartozik az iskola és a tanár, illetve mi a család és a szülők hatáskörébe. Ezzel csökkenni fog a frusztráció az iskola és a szülők között, és talán a kis nebuló is jobban tud majd összpontosítani a tanulásra.

Míndezeket a változásokat szükségesek tartom, ha komolyan a magyar oktatási rendszer versenyképességét szeretnénk visszaállítani. Tekintettel arra, hogy a javaslatok egy része igen hosszú távú beavatkozást igényel, becsléseim szerint legalább 10 év szükséges a változások véghezviteléhez, vagyis a jelenleg kis elsőként tanuló gyerekek már akár egy teljesen hatékonyan, valódi értékeket középpontba helyező felsőoktatási intézménybe tudnak felvételizni. A hatékony oktatási rendszer saját és gyermekeink jövője szempontjából is igen fontos.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Á. Farkas – P. Faragó (2011): The attendance of rational energyutilization and of the green energy. *Hungarian Journal of Industrial Chemistry* Vol: 39(2), pp. 177–181.
- Á. Farkas – P. Faragó (2011): Thoughts about the clear energy. *Hungarian Journal of Industrial Chemistry* Vol: 39(2), pp. 325–330.
- Bolla Emőke – Faragó Péter (2012): Krízishelyzet az iskolapadban – avagy emberi erőforrás válságban? *Valóság*, 2012/12. 94–102.
- Debreczeni Anikó (2017): Rejtélyes pszichés betegség: a Münchhausen-kór. <http://www.webbeteg.hu/cikkek/psziches/6245/a-munchausen-kor-tunetei-kezelese> [letöltés ideje: 2018. február 17.]
- Faragó Péter (2015): Egyetemi divatházak – a magyar felsőoktatás anomáliái a tények és az illúziókeresés viszonylatában. *Valóság*, 2015/7. szám, 46–76.
- Faragó Péter (2017): Fenntarthatóság és zöldenergia: paradigmaváltás? Nem, csak illúzió! *Valóság*, 2017/11. szám, 54–88.
- KSH (2018): Felsőfokú oktatás (1990–) https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_zoi007a.html [letöltés ideje: 2018. március 4.]
- KSH (2018): Oktatás (1960–) https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsi001a.html?down=684 [letöltés ideje: 2018. március 2.]
- Oktatási Hivatal (2017): Országos kompetenciamérés, 2016, Országos jelentés, https://www.kir.hu/okmfit/files/OKM_2016_Orszagos_jelentes.pdf [letöltés ideje: 2018. március 10.]
- YouTube (2017): Tudtad, hogy szilveszter péntek 13.-ra esik?, <https://www.youtube.com/watch?v=RWapbMpp2Y> [letöltés ideje: 2018. augusztus 10.]